

Dokąd zmierzają finanse publiczne w Polsce?

Andrzej Rzońca

Wiktor Wojciechowski

Lech Kalina

Warszawa, 5 sierpnia 2010 r.

1. Jak dokonujemy oceny stanu finansów publicznych i jak wpływa on na wzrost gospodarki?

Oceny stanu finansów publicznych dokonujemy na podstawie:

- relacji wydatków publicznych do PKB;
- relacji dochodów sektora finansów publicznych do PKB;
- relacji salda sektora finansów publicznych do PKB;
- relacji długu publicznego do PKB.

Te zmienne fiskalne mają wpływ na wzrost gospodarki.

Oddziałują na niego również struktura wydatków oraz dochodów sektora finansów publicznych, których nie analizujemy oddzielnie. Są one powiązane z poziomem wydatków i dochodów.

Zmienne fiskalne wpływają na wzrost gospodarki w dwojaki sposób:

- **po pierwsze**, poprzez oddziaływanie na systematyczne siły wzrostu gospodarki, wzmacniając albo – przeciwnie – osłabiając bodźce do produktywnych zachowań: pracy, oszczędzania i inwestowania oraz wprowadzania innowacji;
- **po drugie**, poprzez wpływ na ryzyko załamania we wzroście gospodarki.

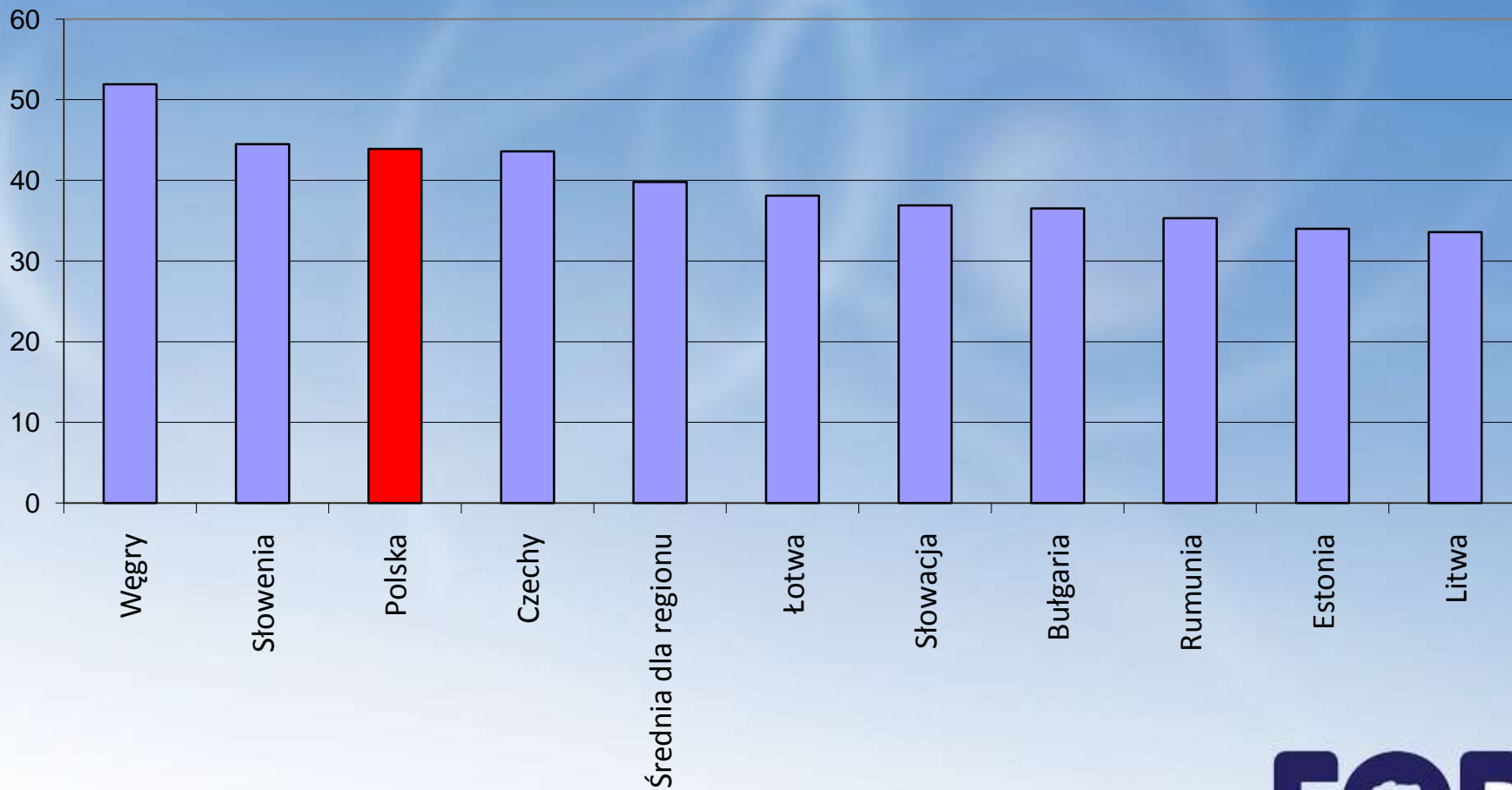
Schemat 1. Wpływ finansów publicznych na długofalowy wzrost gospodarki

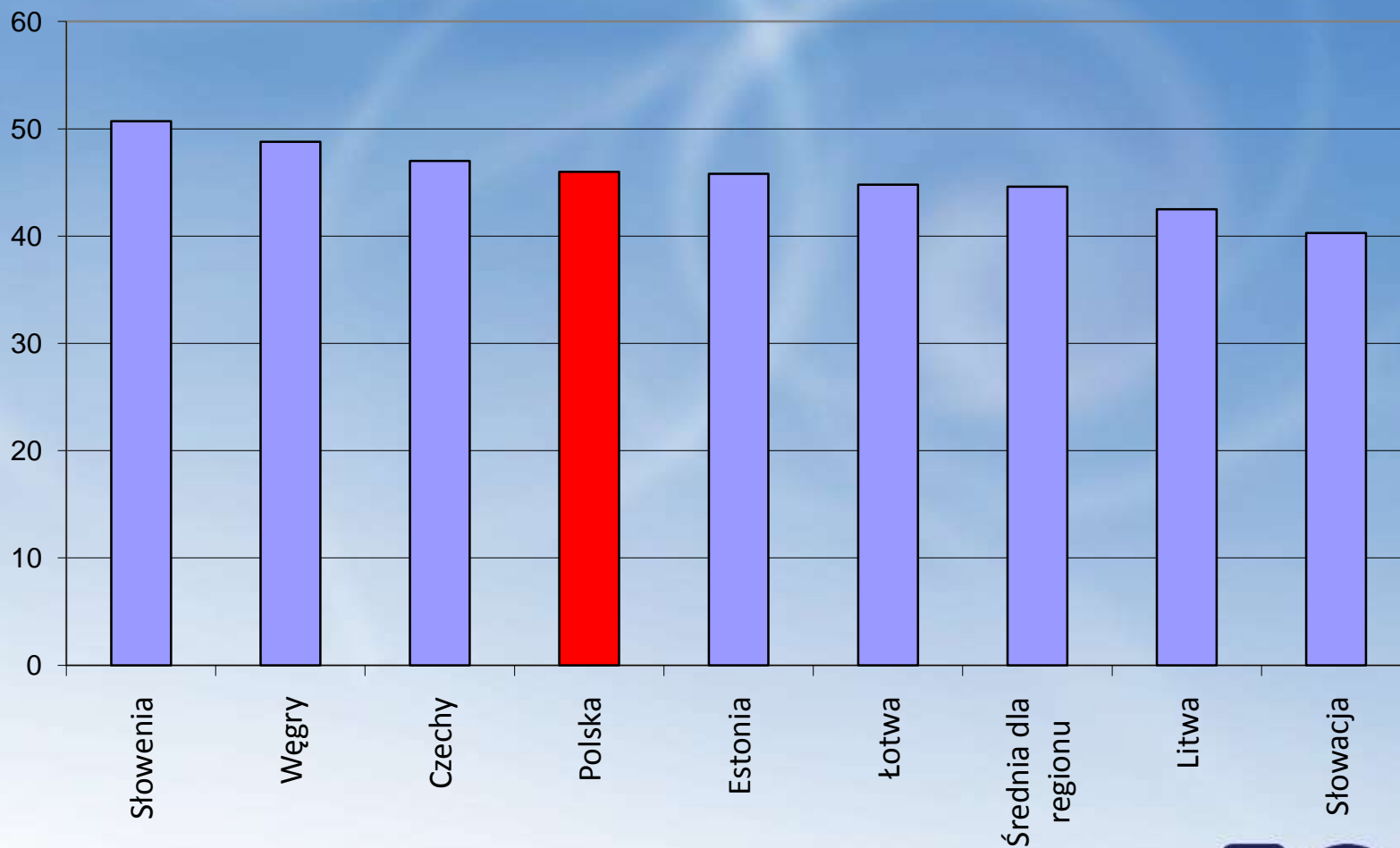
Oceniając stan finansów publicznych w różnych krajach trzeba brać pod uwagę **poziom rozwoju poszczególnych krajów**. Jego uwzględnienie pozwala stwierdzić np., że wydatki publiczne u nas są bardzo rozdęte. W krajach wysoko rozwiniętych, w tym także w krajach skandynawskich, kiedy dopiero budowały swoje bogactwo, były one dużo niższe.

Wyjątek pod tym względem stanowiła jedynie **Irlandia**. Ale cud gospodarczy w tym kraju zdarzył się dopiero po ograniczeniu rozdętych wydatków, a skończył się, gdy znowu zaczęto je szybko zwiększać.

Wykres 1. Wydatki w nowych krajach członkowskich w 2006 roku

Wykres 2. Wydatki w nowych krajach członkowskich w 2010 roku

Tabela 1. Wydatki publiczne w relacji do PKB w Polsce i krajach wysoko rozwiniętych, gdy miały zbliżony do Polski dochód na mieszkańca

Kraj	Rok, w którym PKB na mieszkańca danego kraju osiągnęło poziom najbliższy poziomowi PKB na mieszkańca Polski z 2005 r.	Poziom PKB na mieszkańca najbliższy poziomowi PKB na mieszkańca Polski w 2005 r. (według parytetu siły nabywczej w USD z 2000 r.)	Wydatki sektora finansów publicznych w danym roku (w proc. PKB) (kraje uporządkowane według rosnącego poziomu wydatków)
Hiszpania	1973	11915	23,6
Norwegia	1963	11442	32,0
Finlandia	1969	11741	32,5
Szwecja	1961	11637	33,4
Włochy	1968	11887	33,5
Francja	1965	11849	38,7
Polska	2005	12052	43,3
Irlandia	1981	11643	54,7 (ale 34,5 w 2005 r.)

Różnice w poziomie dochodu trzeba też brać pod uwagę przy ocenie zadłużenia poszczególnych krajów.

Słabiej rozwinięte kraje mają mniejsze możliwości:

- pozyskania dodatkowych wpływów z podatków, gdyby okazały się one niezbędne do terminowej spłaty długów;
- zwiększenia oszczędności, a w efekcie pokrycia potrzeb pożyczkowych rządu, z jednej strony, bez zmniejszenia szans przedsiębiorstw na sfinansowanie inwestycji, a z drugiej strony, bez importu kapitału z zagranicy, który łatwiej może odpłynąć niż krajowe oszczędności.

Z tych powodów **nie ma specjalnego sensu zestawianie długu publicznego w Polsce z zadłużeniem krajów wysoko rozwiniętych**, jak np. Niemcy. Ale nawet wśród krajów wysoko rozwiniętych jest wiele takich, które mają mniejszy dług w relacji do PKB niż Polska. Wśród krajów starej UE są to:

- Luksemburg (14%),
- Finlandia (44%),
- Dania (42%) oraz
- Szwecja (42 %).

- Informacji o tym, **jak inwestorzy oceniają zdolność Polski do spłaty długu publicznego** w porównaniu do krajów wysoko rozwiniętych o większym zadłużeniu niż nasz kraj, dostarcza porównanie procentu, na jaki są oni skłonni pożyczać swoje pieniądze, odpowiednio, Polsce i krajom wysoko rozwiniętym.
- **Drożej niż nam pożyczają Grecji.** Rentowność 10 letnich obligacji wynosi tam 10,3%, podczas gdy u nas 5,8%.
- Inne państwa wysoko rozwinięte są w stanie pożyczać znacznie taniej niż nasz kraj. Najwięcej spośród nich musi płacić **Portugalia** (5,1%) **oraz Irlandia** (4,9%). **Hiszpania i Włochy**, pozostałe kraje strefy euro wymieniane w mediach jako mające największe napięcia w finansach publicznych, płacą 4,1% i 4,0%.
- Z kolei od **Stanów Zjednoczonych, Niemiec** oraz **Japonii** inwestorzy żądają tylko 3,0%, 2,7% i 1,1%.

2. Jak wygląda stan finansów publicznych w Polsce na tle innych krajów?

Polska ma wyższe od średniej dla naszego regionu wydatki sektora finansów publicznych w relacji do PKB, mimo że w naszym regionie są one wyższe niż w krajach na podobnym poziomie rozwoju.

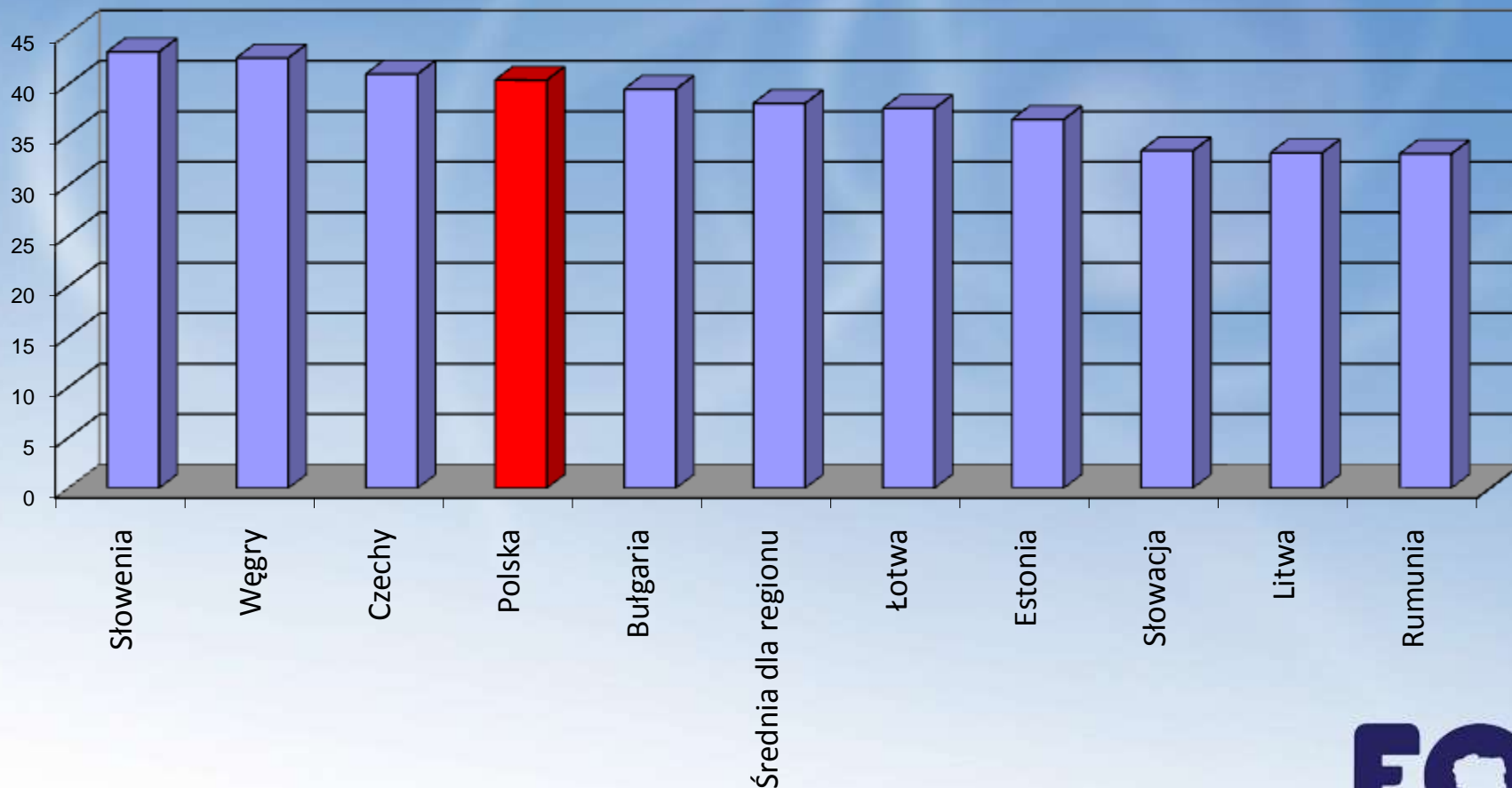
Tabela 2. Wydatki sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Słowenia	45,2	44,5	42,4	44,3	49,9	50,7	49,9
Węgry	50,1	51,9	49,8	49,2	49,8	48,8	48,1
Czechy	45,0	43,6	42,5	43,9	46,2	47,0	47,4
Polska	43,4	43,9	42,2	43,3	44,5	46,0	46,2
Estonia	33,6	34,0	34,8	39,9	45,4	45,8	44,1
Łotwa	35,5	38,1	35,7	38,6	43,0	44,8	44,4
Litwa	33,3	33,6	34,8	37,4	43,0	42,5	41,7
Słowacja	38,0	36,9	34,4	34,8	40,8	40,3	39,3
Rumunia	33,5	35,3	36,0	37,6	40,4	39,9	38,8
Bułgaria	39,3	36,5	41,5	37,3	40,7	39,7	39,1
Memo:							
Średnia dla regionu	39,7	39,8	39,4	40,6	44,4	44,6	43,9
Strefa euro	47,3	46,6	46,0	46,8	50,7	50,8	50,2
Luksemburg	41,5	38,3	36,2	37,2	42,4	43,2	42,9
Francja	53,3	52,7	52,3	52,8	55,6	56,1	55,9

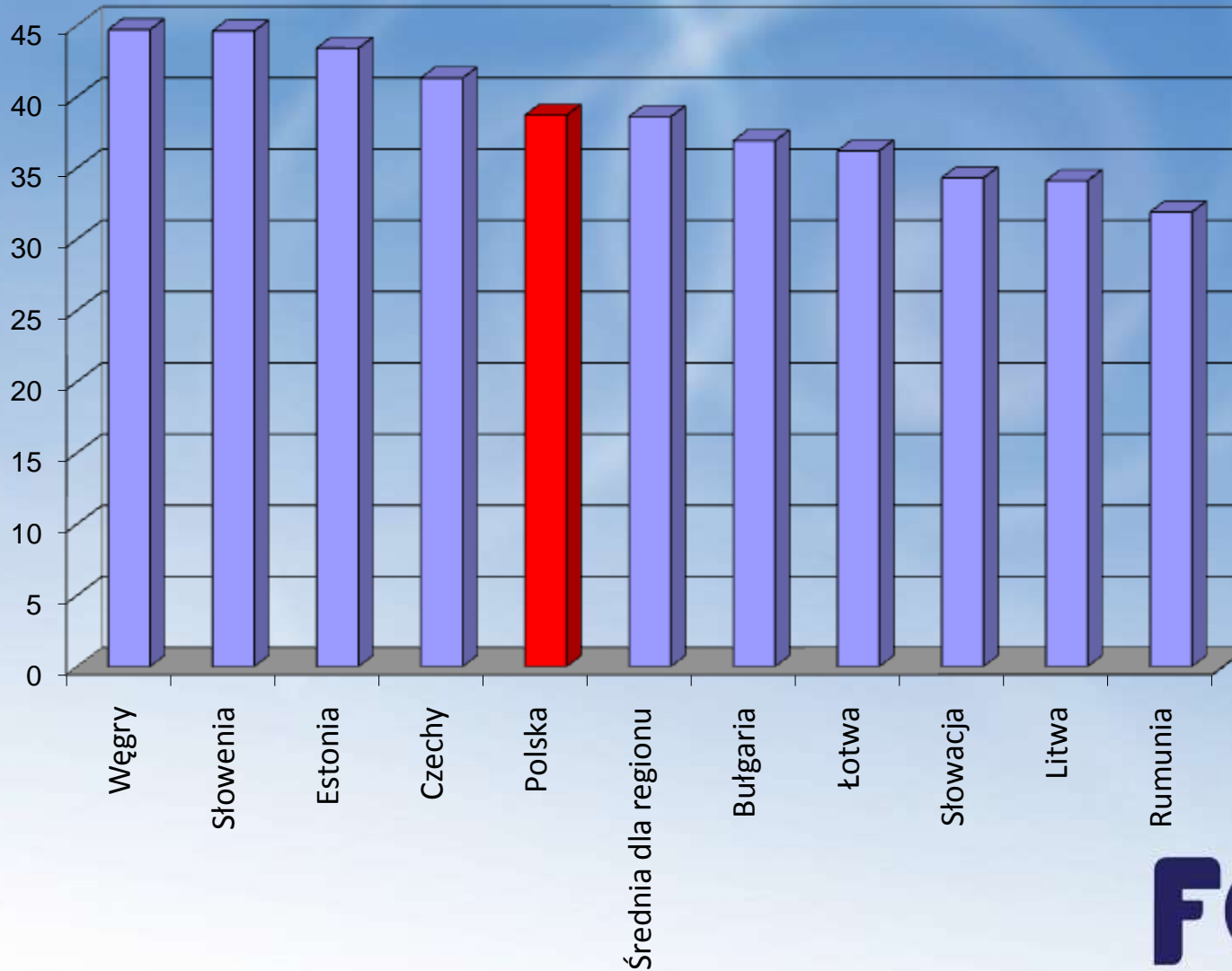
Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10*

Skutkiem rozdętych wydatków publicznych są **duże ciężary fiskalne**

Wykres 3. Dochody w nowych krajach członkowskich jako % PKB w 2006

Wykres 4. Dochody w nowych krajach członkowskich jako % PKB w 2010 roku

Tabela 3. Dochody sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB)

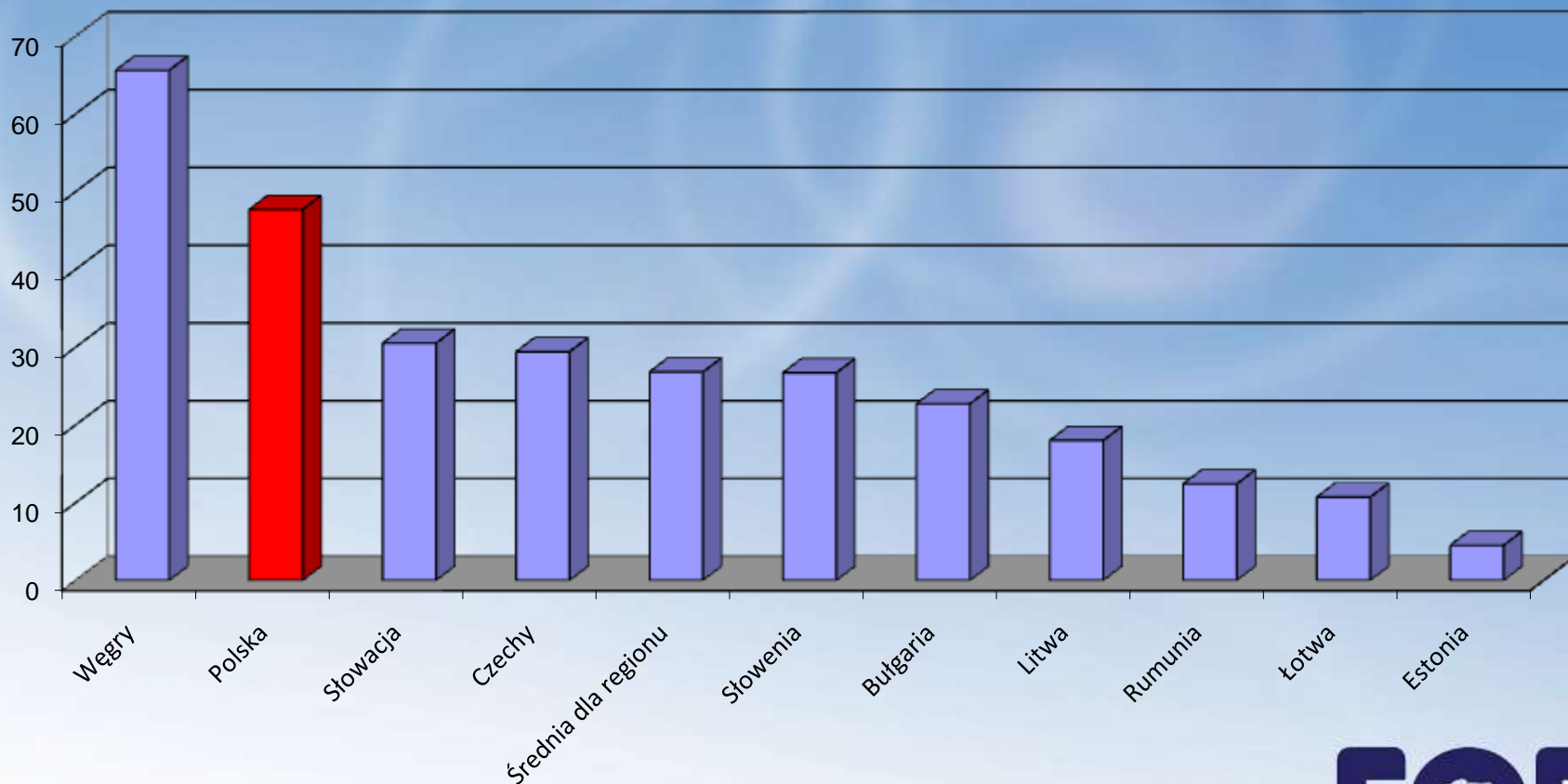
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Węgry	42,2	42,6	44,8	45,4	45,8	44,7	44,1
Słowenia	43,8	43,2	42,4	42,6	44,4	44,6	44,7
Estonia	35,2	36,5	37,4	37,2	43,7	43,4	41,7
Czechy	41,4	41,0	41,8	41,2	40,3	41,3	41,7
Polska	39,3	40,4	40,3	39,6	37,4	38,7	39,2
Bułgaria	41,2	39,5	41,6	39,1	36,8	36,9	36,9
Łotwa	35,1	37,6	35,4	34,5	34,0	36,2	34,5
Słowacja	35,2	33,4	32,5	32,5	34,0	34,3	33,9
Litwa	32,8	33,2	33,8	34,1	34,1	34,1	33,2
Rumunia	32,3	33,1	33,5	32,2	32,1	31,9	31,4
Memo:							
Średnia dla regionu	37,9	38,1	38,4	37,8	38,3	38,6	38,1
Strefa euro	44,8	45,3	45,4	44,9	44,4	44,2	44,1
Irlandia	35,5	37,4	36,7	34,7	34,1	35,4	33,9
Finlandia	52,7	52,9	52,5	53,6	53,2	52,1	52,4

Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10*

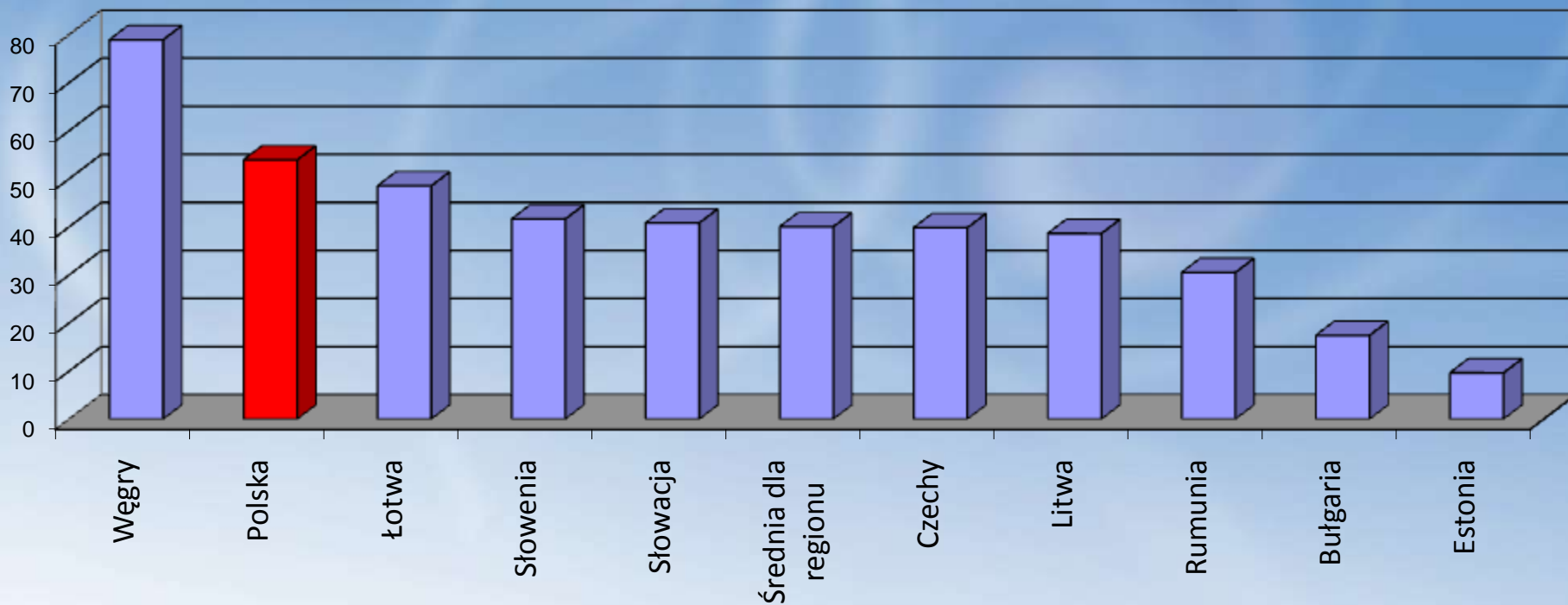

...oraz wysoki dług publiczny – w naszym regionie jedynie na Węgrzech jest on wyższy niż u nas.

Wykres 5. Dług publiczny w nowych krajach członkowskich jako % PKB w 2006

Wykres 6. Dług publiczny w nowych krajach członkowskich jako % PKB w 2010

Tabela 4. Dług sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Węgry	61,8	65,6	65,9	72,9	78,3	78,9	77,8
Polska	47,1	47,7	45,0	47,2	51,0	53,9	59,3
Łotwa	12,4	10,7	9,0	19,5	36,1	48,5	57,3
Słowenia	2,7	26,7	23,4	22,6	35,9	41,6	45,4
Słowacja	34,2	30,5	29,3	27,7	35,7	40,8	44,0
Czechy	29,7	29,4	29,0	30,0	35,4	39,8	43,5
Litwa	18,4	18,0	16,9	15,6	29,3	38,6	45,4
Rumunia	15,8	12,4	12,6	13,3	23,7	30,5	35,8
Bułgaria	29,2	22,7	18,2	14,1	14,8	17,4	18,8
Estonia	4,6	4,5	3,8	4,6	7,2	9,6	12,4
Memo:							
Średnia dla regionu	25,6	26,8	25,3	26,8	34,7	40,0	44,0
Strefa euro	70,1	68,3	66,0	69,4	78,7	84,7	88,5
Luksemburg	6,1	6,5	6,7	13,7	14,5	19	23,6
Grecja	100,0	97,8	95,7	99,2	115,1	124,9	133,9

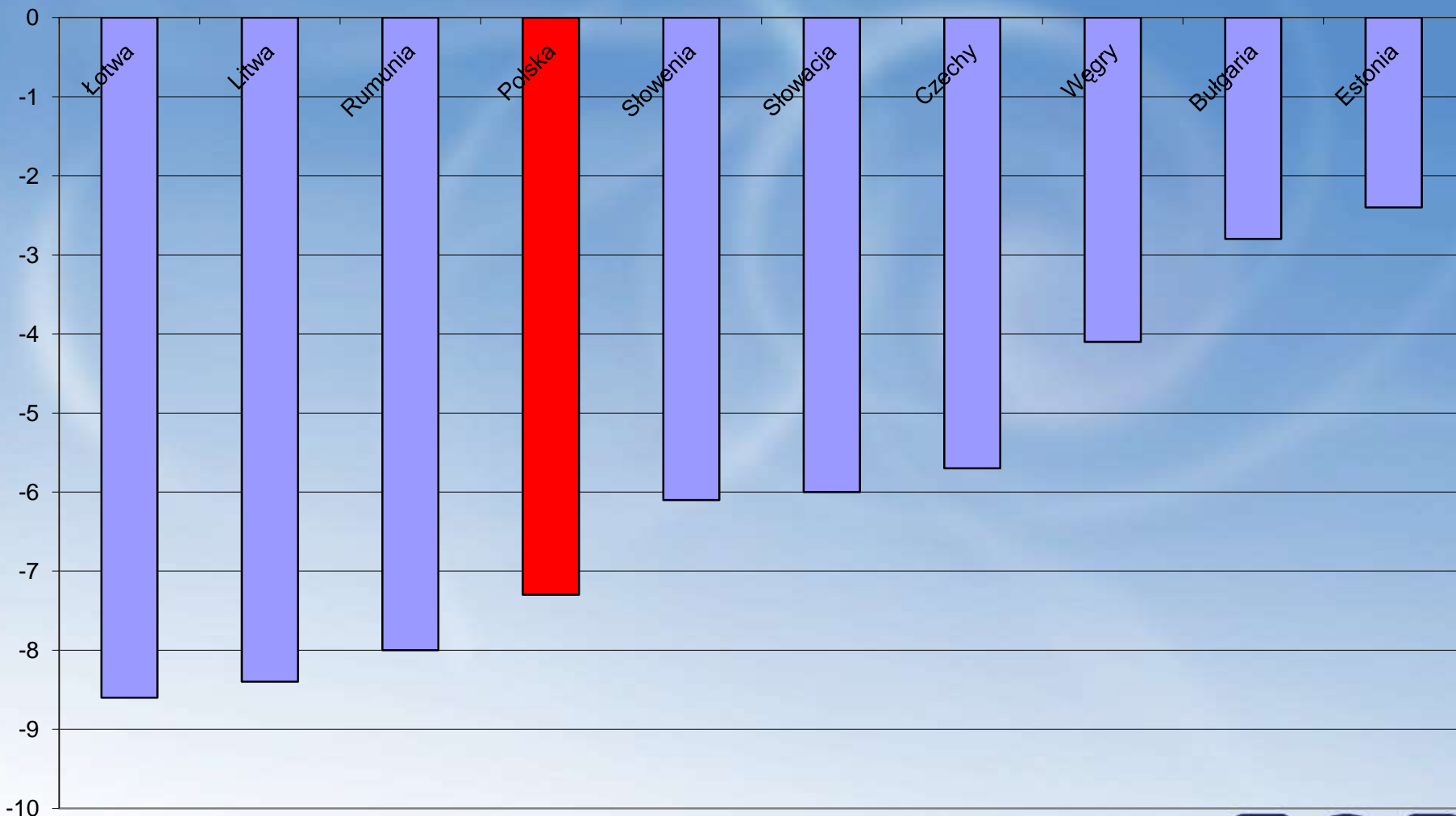
Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10*

Mimo że Polska znacznie lepiej niż inne kraje regionu poradziła sobie z globalnym kryzysem, deficyt sektora finansów publicznych należy u nas do najwyższych w regionie.

Wykres 7. Saldo sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich UE z Europy Środkowej (w % PKB) w 2006 r.

Wykres 8. Saldo sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich UE z Europy Środkowej (w % PKB) w 2010 r.

Tabela 5. Saldo sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Łotwa	-0,4	-0,5	-0,3	-4,1	-9,0	-8,6	-9,9
Litwa	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-8,9	-8,4	-8,5
Rumunia	-1,2	-2,2	-2,5	-5,4	-8,3	-8,0	-7,4
Polska	-4,1	-3,5	-1,9	-3,7	-7,1	-7,3	-7,0
Słowenia	-1,4	-1,3	0,0	-1,7	-5,5	-6,1	-5,2
Słowacja	-2,8	-3,5	-1,9	-2,3	-6,8	-6,0	-5,4
Czechy	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,9	-5,7	-5,7
Węgry	-7,9	-9,3	-5,0	-3,8	-4,0	-4,1	-4,0
Bułgaria	1,9	3,0	0,1	1,8	-3,9	-2,8	-2,2
Estonia	1,6	2,5	2,6	-2,7	-1,7	-2,4	-2,4
Memo:							
Średnia dla regionu	-1,8	-1,8	-1,1	-2,8	-6,1	-5,9	-5,8
Strefa euro	-2,5	-1,3	-0,6	-2,0	-6,3	-6,6	-6,1
Luksemburg	0,0	1,4	3,6	2,9	-0,7	-3,5	-3,9
Irlandia	1,6	3,0	0,1	-7,3	-14,3	-11,7	-12,1

Źródło - Komisja Europejska (2010), European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10

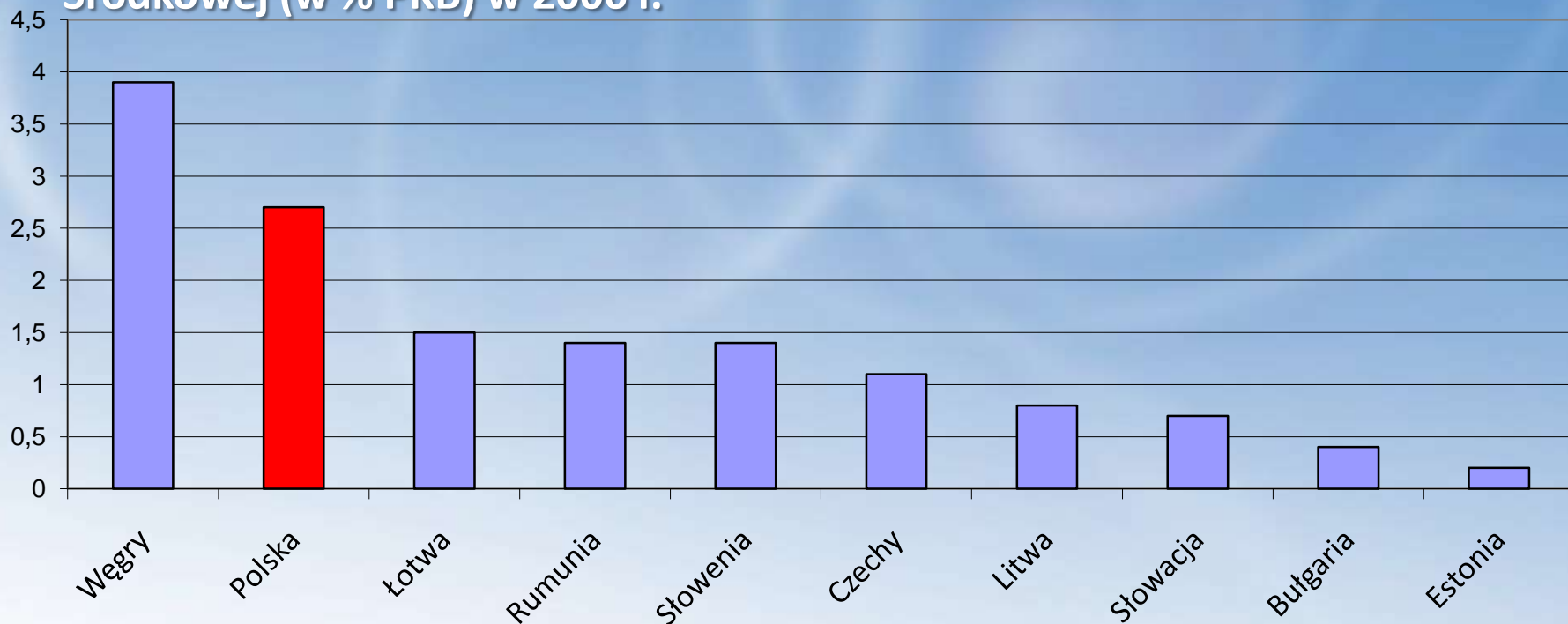
Wysoki deficyt oznacza szybkie narastanie długu publicznego, który w naszym kraju już w punkcie startu jest wyższy niż w innych, poza Węgrami, krajach naszego regionu. Gdyby miał on w nadchodzących latach rosnąć szybciej niż w regionie, mało prawdopodobne byłoby utrzymanie niższych niż w większości krajów regionu rentowności SPW.

Narastanie długu może więc nas podwójnie kosztować. Tymczasem, już teraz jedynie Węgrzy przeznaczają większy odsetek PKB na jego obsługę.

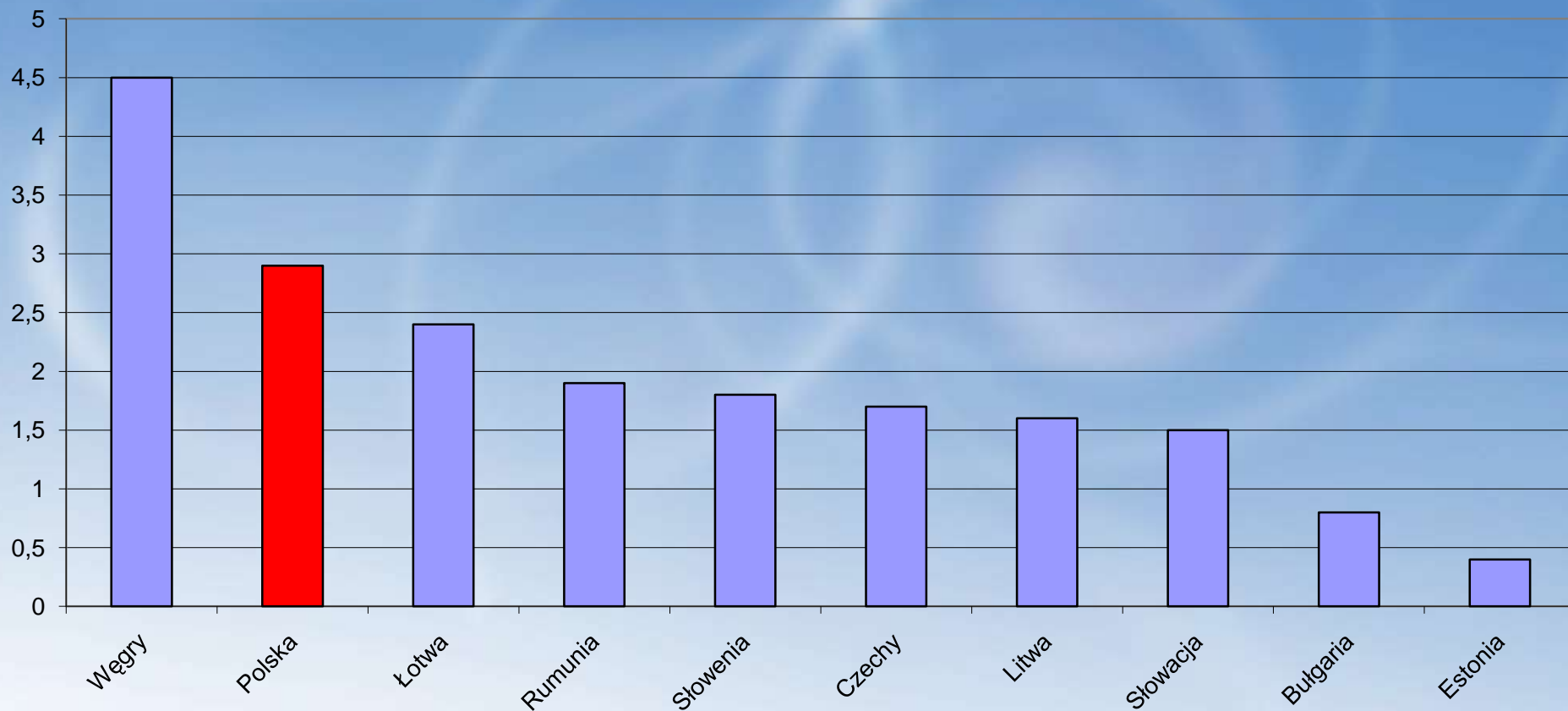

Mimo że Polska znacznie lepiej niż inne kraje regionu poradziła sobie z globalnym kryzysem, deficyt sektora finansów publicznych należy u nas do najwyższych w regionie.

Wykres 9. Koszt obsługi długu sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB) w 2006 r.

Wykres 10. Koszt obsługi długu sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB) w 2010 r.

Tabela 6. Koszty obsługi długu sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w % PKB)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Węgry	4,1	3,9	4,1	4,2	4,7	4,5	4,1
Polska	2,8	2,7	2,3	2,2	2,6	2,9	3,0
Łotwa	0,5	0,4	0,3	0,6	1,6	2,4	2,9
Rumunia	1,1	0,8	0,7	0,7	1,5	1,9	2,1
Słowenia	1,6	1,4	1,3	1,1	1,4	1,8	2,0
Czechy	1,2	1,1	1,1	1,1	1,3	1,7	2,1
Litwa	0,8	0,7	0,7	0,6	1,0	1,6	1,9
Słowacja	1,7	1,5	1,4	1,2	1,5	1,5	1,5
Bułgaria	1,7	1,4	1,0	0,8	0,8	0,8	0,9
Estonia	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4
Memo:							
Średnia dla regionu	1,6	1,4	1,3	1,3	1,7	2,0	2,1
Strefa euro	2,9	2,9	2,9	3,0	2,8	3,0	3,2
Luksemburg	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,6
Grecja	4,4	4,1	4,1	4,6	5,1	5,4	5,8

Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10*

3. Skąd się wziął zły stan finansów publicznych w Polsce?

Deficyt w finansach publicznych w 2 ostatnich latach był zwiększany przez **tzw. automatyczne stabilizatory**. Gdyby to one odpowiadały za jego wielkość, to można byłoby mieć nadzieję, że w najbliższych latach z niego wyrośniemy.

Wraz z ożywieniem gospodarczym, z jednej strony, zmniejszą się wydatki na zasiłki dla bezrobotnych, a z drugiej strony, zaczną rosnąć dochody państwa z CIT, PIT, czy składek na ubezpieczenie społeczne.

Tę część deficytu, która nie wynika z działania automatycznych stabilizatorów można szacować na co najmniej **4,3% PKB**. Taki był przeciętnie deficyt w finansach publicznych od połowy lat dziewięćdziesiątych do teraz.

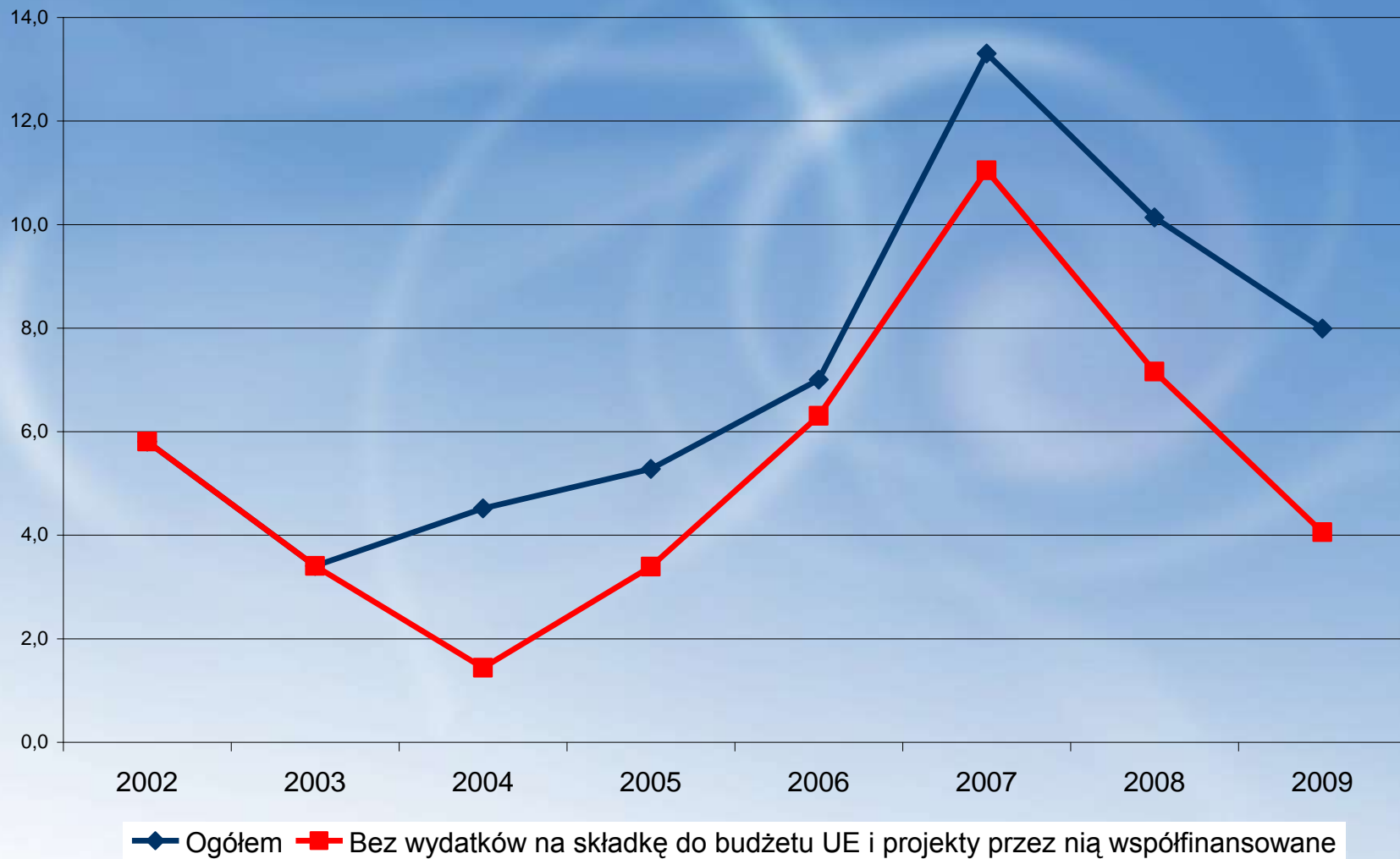
Jednak **na skutek polityki z lat 2006-2007** i wprowadzonych wtedy zmian w prawie, średni deficyt w finansach publicznych z ostatnich 15 lat najprawdopodobniej nie odzwierciedla właściwie skali deficytu strukturalnego. Bardziej wyrafinowane metody szacowania tego deficytu, przy wszystkich zastrzeżeniach, jakie można do nich zgłaszać, wskazują, że deficyt niezależny od działania automatycznych stabilizatorów może sięgać **6,5% PKB**.

Rząd PiS był autorem 2 rozrzutnych ustaw budżetowych.

- **W 2007 roku wydatki budżetu** z wyłączeniem wydatków na składkę do budżetu UE oraz projekty, za które UE zwraca nam pieniądze, **wzrosły o 11%**.
- **W 2008 roku wzrosłyby one równie mocno**, gdyby nie korekty wprowadzone przez nowy rząd na etapie uchwalania ustawy i późniejsze blokowanie wydatków w sytuacji niższych od przewidywań dochodów, (w efekcie czego **ich wzrost**, z pominięciem składki do budżetu UE i wydatków na projekty unijne, **wyniósł ponad 7%**).

Wykres 11. Dynamika wydatków budżetu w latach 2002-2009

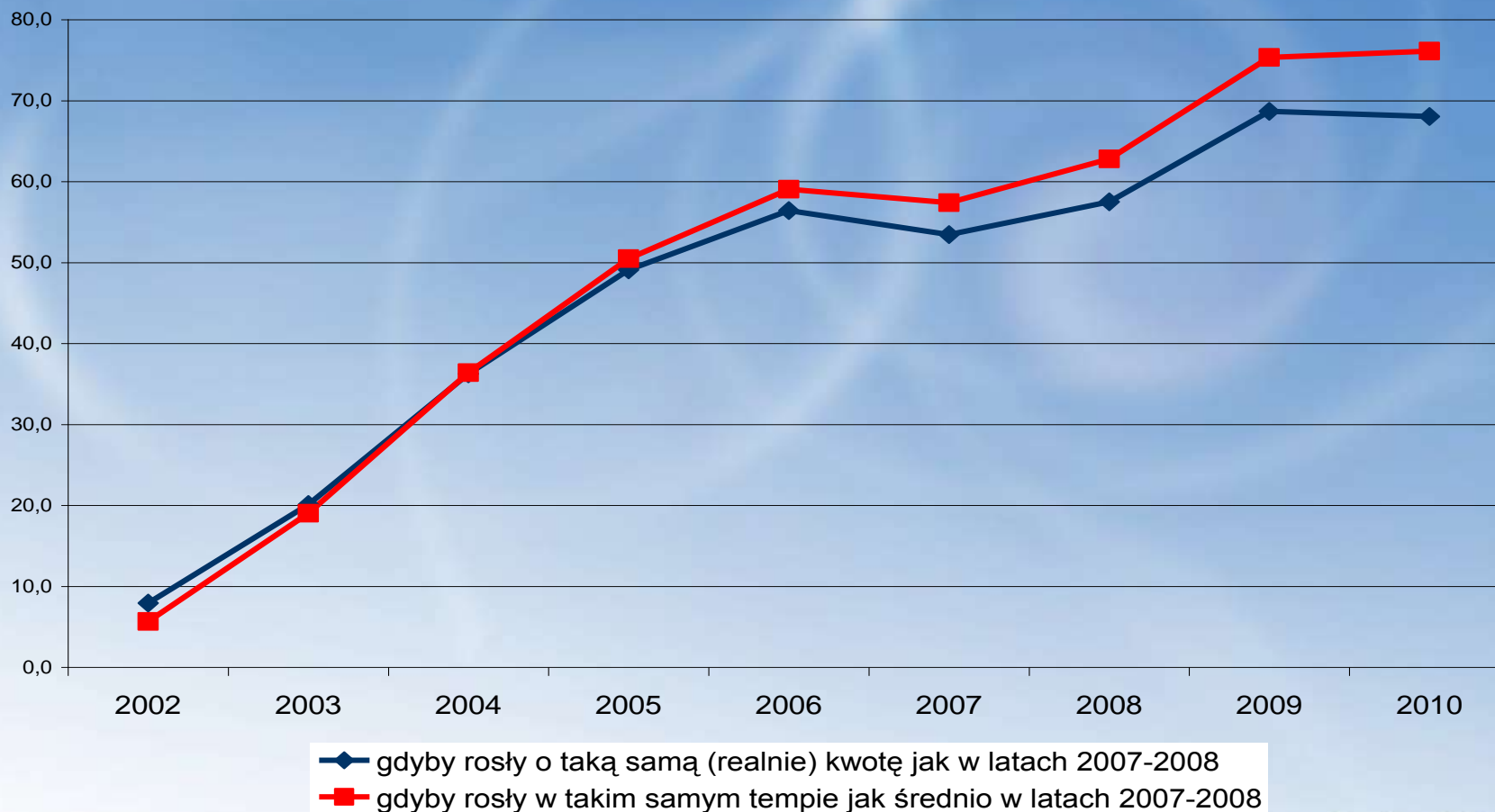

Źródło – zestawienie własne na podstawie danych ze strony internetowej Ministerstwa Finansów

- Gdyby **wszystkie budżety w latach 2002-2009** były tak samo rozrzutne jak budżety autorstwa PiS, wtedy faktyczna dziura w tegorocznym budżecie sięgnęłaby aż 158-166 mld (oczywiście przy nierealistycznym założeniu, że wcześniej budżet nie musiałby ogłosić bankructwa).
- I odwrotnie, gdyby nie było epizodu tak masowego rozdawnictwa i **w latach 2007-2008** wydatki rosłyby tak samo jak w latach 2002-2006, wtedy przyszłoroczna dziura byłaby o 20-23 mld mniejsza. Lata 2002-2006, rozpatrywane jako całość, nie były przy tym okresem nadzwyczajnych oszczędności.

Wykres 12. Kwota, o jaką byłby wyższy deficyt w latach 2002-2009, gdyby wydatki inne niż na składkę do budżetu UE oraz projekty przez nią współfinansowane w całym okresie zwiększono tak jak w latach 2007-2008 (w mld)

Źródło – zestawienie własne na podstawie danych ze strony internetowej
Ministerstwa Finansów

Rząd PiS nie był zmuszony do rozrzutności przez działania lub ustawy uchwalone przez poprzedników.

W 2007 roku najważniejsze kategorie wydatków sztywnych (takich jak koszty obsługi długu, składka do budżetu UE, dotacja do FUS, dotacja do KRUS, subwencje dla samorządów, wydatki na emerytury mundurowe, czy wydatki na obronę narodową) **wzrosły o nieco ponad 6 mld**, zaś pozostałe wydatki (i to po wyłączeniu wydatków na programy unijne) – **o prawie 18 mld** .

Te ostatnie w ciągu zaledwie jednego roku zwiększono o kwotę niewiele mniejszą (2 mld) niż łącznie w latach 2002-2006. W ten sposób **PiS zagospodarował przestrzeń**, jaką w budżecie stworzył „*Program uporządkowania i ograniczenia wydatków publicznych*”, opracowany przez Jerzego Hausnera w 2003 roku.

Rządy PiS obciąża odpowiedzialność nie tylko za rozrzutne budżety z lat 2007-2008, ale i za ustawy dodatkowo zawężające następcom pole manewru w finansach publicznych.

W latach 2006-2007 rozmontowano program Hausnera, w tym przede wszystkim, na zakończenie skróconej kadencji parlamentu, przywrócono coroczną płacowo-cenową waloryzację rent i emerytur oraz przyspieszono likwidację starego portfela emerytalnego.

Gwałtownie zwiększając wydatki, jednocześnie głęboko obniżano dochody budżetu i to w taki sposób, że **koszt tych zmian spadł prawie wyłącznie na następców**.

Zmniejszono składkę rentową, wprowadzono ulgę w PIT na wychowywanie dzieci oraz wprowadzono dwie stawki PIT-u w miejsce trzech. Jedynie redukcja składki rentowej zaczęła obowiązywać (i to tylko w części), kiedy rządził Jarosław Kaczyński (od 1 lipca 2007 r. wprowadzono pierwszą część obniżki; koszt tej zmiany dla sektora finansów publicznych poniesiony w 2007 roku wyniósł około 3 mld – obecnie ponad 20 mld).

Problem, co zrobić z powstałą na skutek tych wszystkich zmian **wyrwą w dochodach budżetu**, pozostawiono następcom, a wyrwa ta jest niebagatelna – sięga 35 mld.

Ale głównym **źródłem olbrzymiego deficytu** jest nie tyle ubytek dochodów (inne zmiany – np. w akcyzie – generowały dodatkowe dochody) co **szybki wzrost wydatków publicznych**.

Pogłębienie deficytu fiskalnego od szczytu boomu w 2007 roku do br. o 5,4% PKB było spowodowane:

- spadkiem dochodów sektora finansów publicznych w relacji do PKB o 1,6 pkt proc.
- i wzrostem wydatków publicznych o 3,8 pkt proc.

- Gdyby od szczytu boomu (od 2007 roku) **wydatki publiczne rosły** u nas w takim samym tempie **jak gospodarka**, to deficyt sektora finansów publicznych w br. wyniósłby nie przewidywane 7,3% PKB, a 3,5% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o prawie 54 mld** .
- Gdyby w br. **wydatki publiczne wzrosły realnie o 1%** (a nie o 6,2%), to deficyt sektora finansów publicznych w br. wyniósłby nie przewidywane 7,3% PKB, a 5,1% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o ponad 31 mld** .

Wzrostu wydatków publicznych w relacji do PKB nie wyjaśnia przy tym w całości **wzrost wydatków inwestycyjnych** sektora finansów publicznych, napędzany funduszami z UE.

Od szczytu boomu relacja wydatków inwestycyjnych sektora finansów publicznych do PKB wzrosła o około 2 pkt proc.

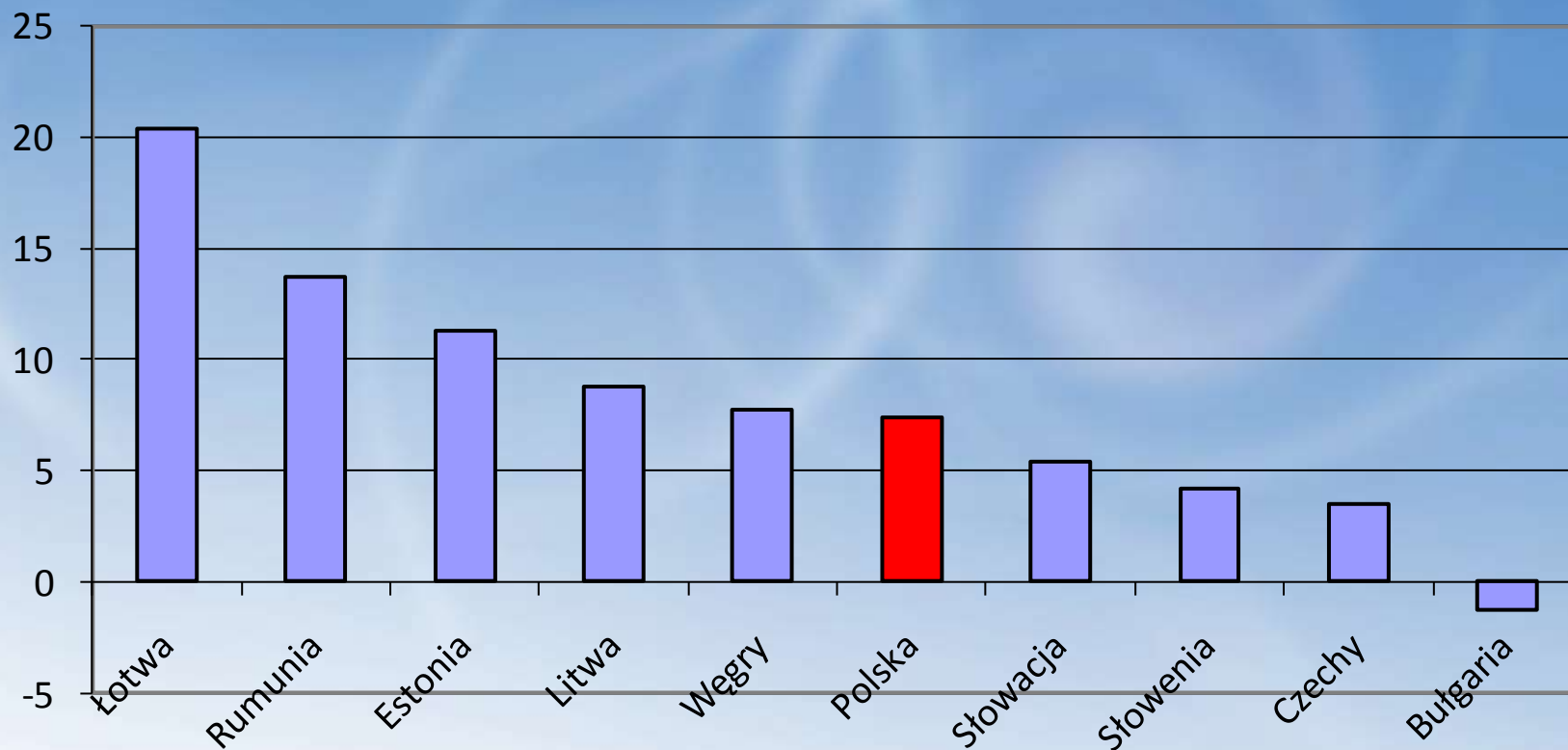
- Gdyby od szczytu boomu (od 2007 roku) wydatki publiczne inne niż wydatki inwestycyjne rosły u nas w takim samym tempie jak gospodarka, to deficyt sektora finansów publicznych w br. wyniósłby 5,8% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o blisko 21 mld.**
- Gdyby od szczytu boomu wydatki na wynagrodzenia w sektorze publicznym i transfery socjalne rosły u nas w takim samym tempie jak gospodarka, to deficyt sektora finansów publicznych w br. wyniósłby 6% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o ponad 18 mld.**
- Gdyby w br. wydatki publiczne inne niż wydatki inwestycyjne wzrosły realnie o 1%, to deficyt sektora finansów publicznych w br. wyniósłby 5,5% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o około 25 mld.**
- Gdyby w br. wydatki na wynagrodzenia w sektorze publicznym i transfery socjalne wzrosły realnie o 1%, to deficyt sektora finansów publicznych wyniósłby 6,9% PKB, a więc **byłby niższy od przewidywanego o około 5 mld.**

- Również na **obecnym rządzie ciąży zwiększanie wydatków**, np. rokrocznie przyznawał kosztowne dla budżetu podwyżki nauczycielom, wydłużył urlopy macierzyńskie, upowszechnił dopłaty do kredytów na zakup pierwszego mieszkania
- Jednak, w przeciwieństwie do poprzedniego rządu, **obecny ma też pewne zasługi w ograniczaniu wydatków** - np.:
- wprowadził **emerytury pomostowe**, które zawęziły możliwości przedwczesnego odchodzenia z rynku pracy (poprzednicy, pod naciskiem związków zawodowych, systematycznie wydłużali okres obowiązywania poprzednich, kosztownych dla finansów państwa, przepisów);
- w budżecie na 2009 rok **zmniejszył wydatki** inne niż najważniejsze kategorie wydatków sztywnych o 5 mld (w przeszłości, te wydatki zawsze były zwiększane);
- podjął się **dokończenia reformy rentowej** (tutaj również poprzednicy wykazywali się pełną uległością wobec grup nacisków).

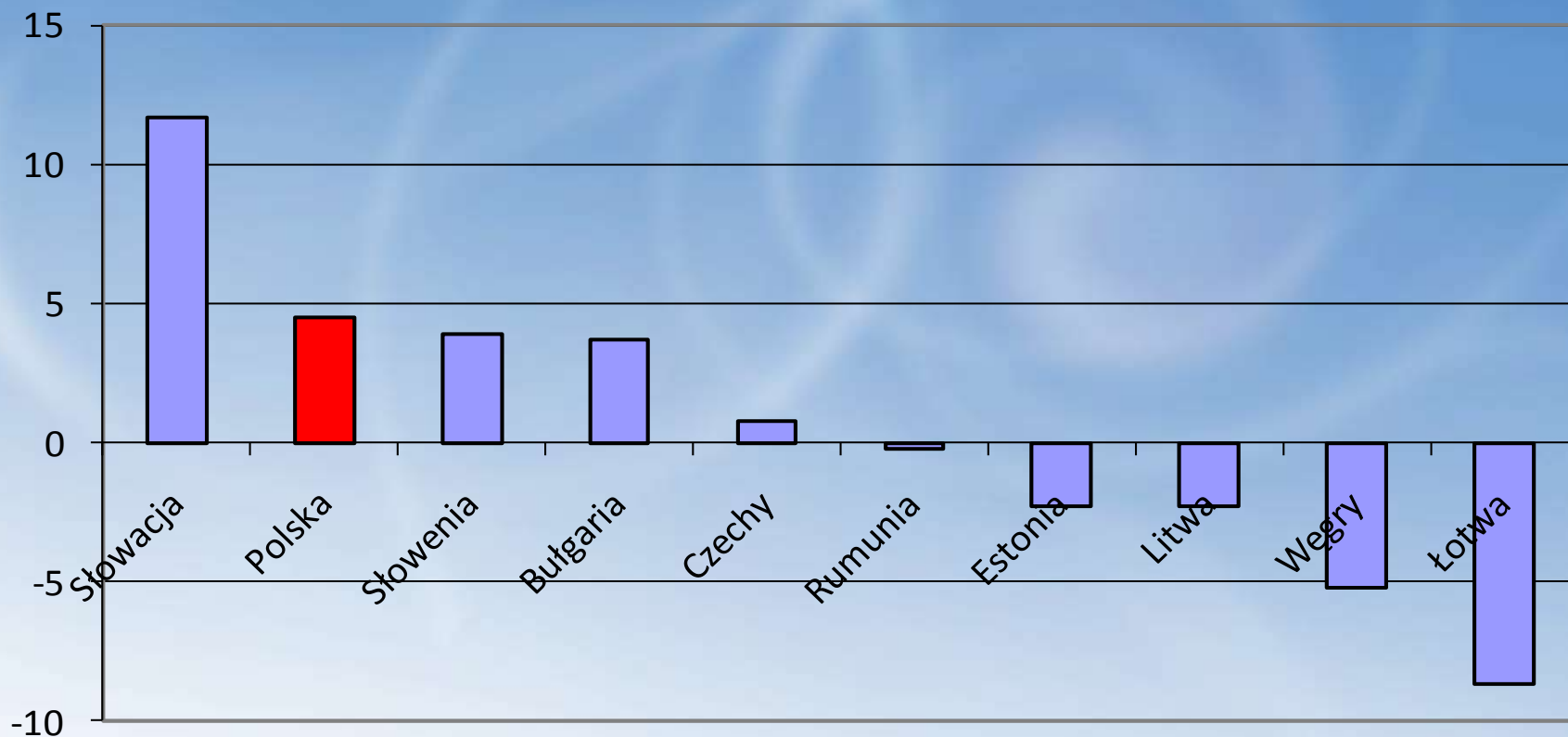
Bieżące oszczędności były jednak skromne w porównaniu do podjętych przez rządy w innych krajach naszego regionu.

- W 2009 i br. w, odpowiednio, 5 i 4 krajach naszego regionu wydatki publiczne zostały/mają zostać realnie ograniczone.
- W bieżącym i w przyszłym roku w żadnym kraju naszego regionu ich wzrost nie będzie tak szybki jak u nas.

Wykres 13. Realna dynamika wydatków publicznych w 2006 roku (w %)

Wykres 14. Realna dynamika wydatków publicznych w 2009 roku (w %)

Tabela 7. Realna dynamika wydatków sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w %)

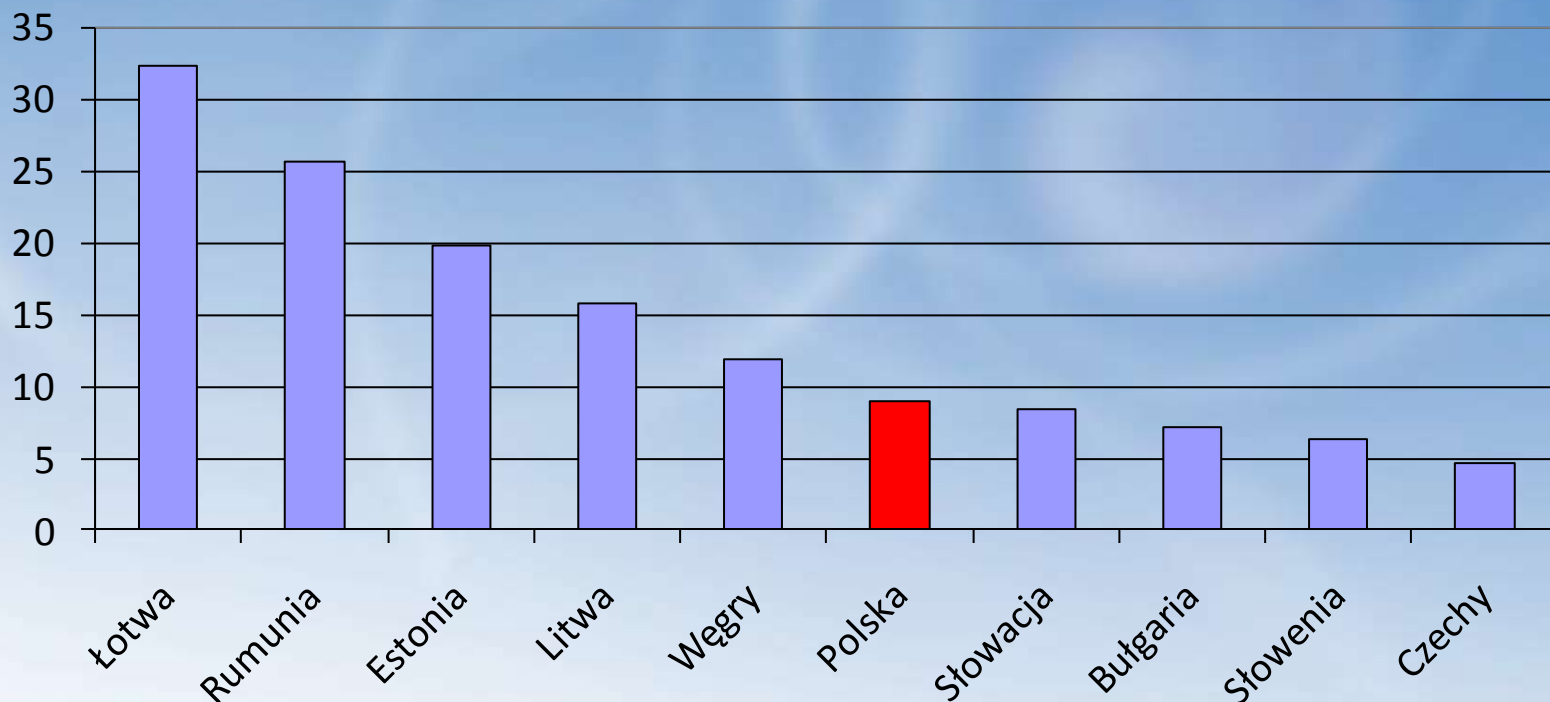
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	7,4	2,7	7,7	4,5	6,2	3,7
Czechy	3,5	3,4	6,2	0,8	3,4	3,3
Słowenia	4,2	1,8	8,1	3,9	2,7	0,0
Estonia	11,3	9,7	10,5	-2,3	1,8	-0,1
Słowacja	5,4	3,1	7,4	11,7	1,4	1,0
Łotwa	20,4	3,1	3,1	-8,7	0,5	2,4
Rumunia	13,7	8,4	12,1	-0,2	-0,4	0,6
Litwa	8,8	13,7	10,5	-2,3	-1,8	1,3
Węgry	7,7	-3,1	-0,6	-5,2	-2,0	1,3
Bułgaria	-1,3	20,7	-4,7	3,7	-2,5	1,1

Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy*, 2/10

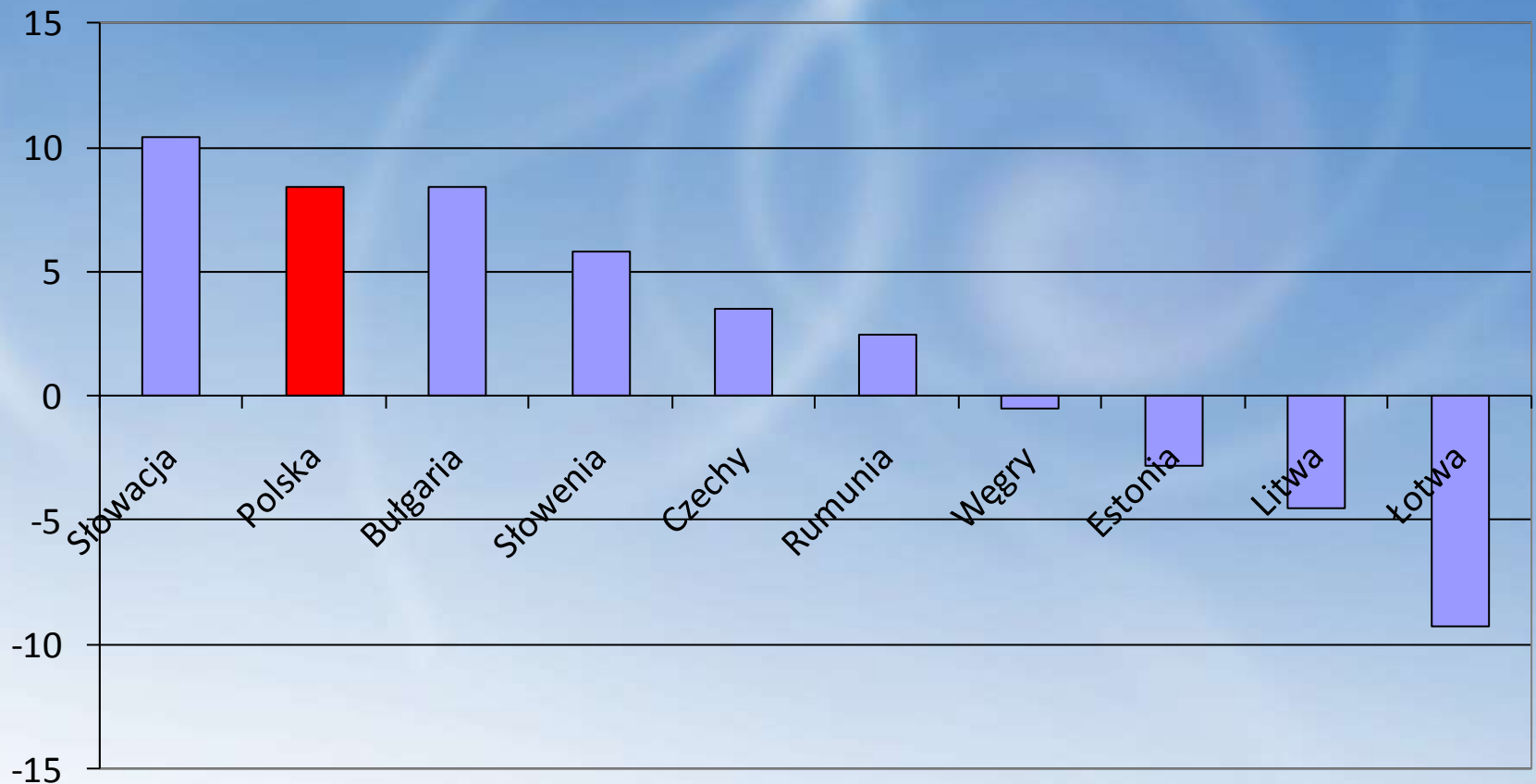

4 kraje naszego regionu zdołały w zeszłym roku **obciąć wydatki publiczne** także w ujęciu nominalnym.

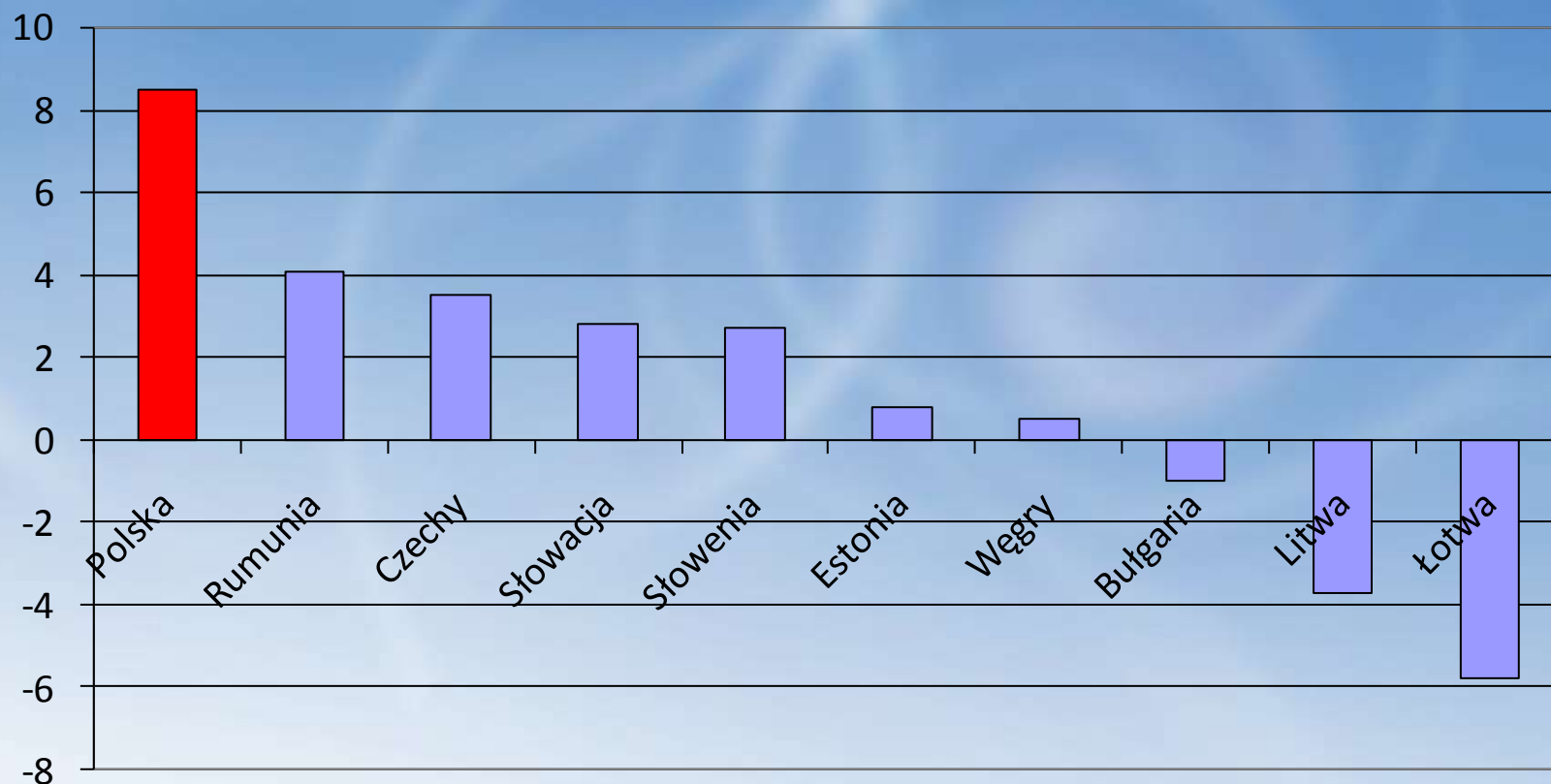
Wykres 15. Nominalna dynamika wydatków sektora rządowego i samorządowego w 2006 roku (w %)

Wykres 16. Nominalna dynamika wydatków sektora rządowego i samorządowego w 2009 roku (w %)

Wykres 17. Nominalna dynamika wydatków sektora rządowego i samorządowego w 2010 roku (w %)

Tabela 8. Nominalna dynamika wydatków sektora rządowego i samorządowego w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej (w %)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	9,0	6,8	11,0	8,4	8,5	6,2
Rumunia	25,7	23,0	29,1	2,5	4,1	4,7
Czechy	4,6	6,9	8,1	3,5	3,5	3,9
Słowacja	8,4	4,2	10,6	10,4	2,8	4,1
Słowenia	6,3	6,0	12,2	5,8	2,7	1,8
Estonia	19,8	20,9	17,9	-2,8	0,8	1,8
Węgry	11,9	2,6	3,2	-0,5	0,5	3,6
Bułgaria	7,1	30,3	6,1	8,4	-1,0	3,3
Litwa	15,8	23,4	21,2	-4,5	-3,7	2,5
Łotwa	32,3	24,0	19,0	-9,3	-5,8	1,4

Źródło - Komisja Europejska (2010), *European Economic Forecast, Spring 2010, European Economy, 2/10*

4. Co jest, a czego nie ma w WPFPP?

WPFPP powinien być zostać tak zaprojektowany, aby jego realizacja:

▪ **po pierwsze**, możliwie silnie **podnosiła tempo wzrostu gospodarki w długim okresie**, tj.:

- wzmacniała bodźce do produktywnych zachowań, w tym w szczególności – ze względu na niską aktywność zawodową Polaków – bodźce do pracy;
- osłabiał bariery dla efektywności, w tym bariery dla przepływu kapitału i ludzi z sektorów o niskiej produktywności do sektorów, w których jest ona wysoka;

▪ **po drugie**, pozwalał na **przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego już w krótkim okresie** lub przynajmniej nie skutkowało jego istotnym przejściowym spowolnieniem, tj.:

- miał pozytywny wpływ na oczekiwania,
- ewentualny negatywny wstrząs dla łącznego popytu równoważył pozytywnym wpływem na łączną podaż oraz
- uelastyczniał rynki, zmniejszając tym samym siłę wpływu wstrząsów popytowych na wielkości realne.

Aby realizacja WFPF możliwie silnie zwiększała tempo wzrostu gospodarki w długim okresie, działania podejmowane w jego ramach powinny zmierzać nie tylko do ograniczenia deficytu fiskalnego. Ważne jest też to, jak deficyt będzie ograniczany. Konsolidacja powinna zmierzać:

- do zmniejszenia relacji wydatków publicznych do PKB, a dzięki temu ciężarów podatkowych, a także
- do odpowiedniej przebudowy struktury wydatków (w szczególności zmniejszenia udziału transferów, szczególnie pieniężnych, trafiających do nie pracujących osób w wieku aktywności zawodowej);
- do zmiany konstrukcji podatków (w szczególności poszerzenia bazy poszczególnych podatków, aby uniknąć konieczności podnoszenia ich krańcowych stawek).

Aby realizacja WPPF zwiększała szanse na uzyskanie efektów nie-keynesowskich/ograniczała ryzyko silnego keynesowskiego dostosowania, WPPF powinien mieć odpowiednią skalę i konstrukcję.

- Tylko silne ograniczenie deficytu jest w stanie przekonać ludzi, że rząd jest wystarczająco zdeterminowany, aby nie dopuścić do ponownego pojawienia się dużej nierównowagi fiskalnej. Uznanie konsolidacji za wiarygodną jest z kolei warunkiem zmniejszenia niepewności odczuwanej przez ludzi, wpływającej, z jednej strony, na cenę i dostępność finansowania wydatków, a z drugiej strony, skłonność do wydawania, w tym w szczególności do inwestycji.
- Tylko konsolidacja poprzez ograniczenie wydatków w relacji do PKB (w tym w szczególności wydatków na wynagrodzenia w sektorze publicznym oraz transferów trafiających do niepracujących osób w wieku aktywności zawodowej) może mieć pozytywny wpływ na podaż pracy, a w efekcie, poprzez osłabienie presji płacowej, z jednej strony, podnieść konkurencyjność krajowych przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych, a z drugiej strony, zwiększyć ich zdolność i skłonność do inwestowania.

Propozycje równoważenia finansów publicznych zgłaszane przez członków rządu

- Reguła wydatkowa: **2-3 mld zł w 2011 i kolejne 5 mld zł w 2012**
- Poprawa zarządzania płynnością: **16 mld zł w 2011 roku – efekt jednorazowy**
- Zamrożenie płac w budżetówce: **1,5 mld zł w 2011 roku**
- Podwyżka podatku VAT: **5,5 mld zł w 2011 roku**
- Uspójnienie systemu wyliczania rent z nowym systemem emerytalnym: **oszczędności niewielkie, narastające w czasie: w 2011 roku jedynie 0,012 mld zł, w 2015 r. ok. 0,5 mld zł, a w 2020 r. – 1,95 mld zł.**
- Dalsza prywatyzacja PZU i PKO BP

Zamiast podwyższać VAT, aby w 2011 roku uzyskać 5,5 mld zł dodatkowych przychodów, lepiej byłoby szukać oszczędności w obecnych wydatkach publicznych:

<p>Ograniczając wysokość zasiłku pogrzebowego z 200 do 30 proc. przeciętnego wynagrodzenia (tj. z 6800 do 1100 zł) i jednocześnie uzależniając jego otrzymywanie od kryterium dochodowego (tak jak zasiłki socjalne). Od 2012 roku zasiłek pogrzebowy byłby indeksowany inflacją.</p> <p><i>Zasiłku pogrzebowego w ogóle nie ma np. w Finlandii, Irlandii, Holandii, Szwajcarii, a w wili krajach jest on symboliczny, np. w Austrii, Belgii, Czechach, Estonii i na Litwie wynosi on jedynie od 150 do 250 euro.</i></p>	2,0
<p>Rezygnując z podwyżek dla nauczycieli zapowiadzianych na lata 2010 i 2011.</p> <p><i>Zwiększenie funduszu wynagrodzeń dla nauczycieli nie poprawi jakości kształcenia, bo nie zmieniono systemu bodźców uzależniających wysokość płacy od uzyskiwanych efektów nauczania. Ta podwyżka stanowi wyłom wobec zapowiadanego zamrożenia płac w sferze budżetowej.</i></p>	2,0
<p>Likwidując dotacje dla kopalni i ograniczając dotacje do innych podmiotów</p> <p><i>Dotacje dla przedsiębiorstw są marnotrawieniem pieniędzy.</i></p>	0,5

<p>Likwidując jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka („becikowe”). <i>Becikowe nie tylko nie przyczynia się do wzrostu dzietności kobiet, ale dodatkowo jest adresowany do wszystkich rodzin, niezależnie od ich sytuacji majątkowej.</i></p>	<p>0,4</p>
<p>Likwidując już w 2011 roku program „Rodzina na swoim”. <i>Program „Rodzina na swoim” zwiększa ceny na rynku nieruchomości za pieniądze podatników. Tego typu programy przyczyniły się do powstania bąbla spekulacyjnego na rynku nieruchomości w niektórych krajach UE (np. Hiszpania)</i></p>	<p>0,3</p>
<p>Obniżając zasiłki dla bezrobotnych do poziomu z 2009 roku. <i>Nie ma dowodów na to, że zwiększenie wysokości zasiłków przy jednoczesnym wprowadzeniu ich degresywności w czasie wzmacnia bodźce bezrobotnych do szybszego poszukiwania pracy.</i></p>	<p>0,3</p>
<p>RAZEM</p>	<p>5,5</p>

Ograniczenie deficytu sektora finansów publicznych zgodnie z WPFPP miałyby nie tylko złą strukturę, ale i niedostateczną skalę i to nawet jeśli przyjąć, że celem WPFPP jest wyłącznie uniknięcie przekroczenia przez dług publiczny drugiego progu ostrożnościowego z Ustawy o finansach publicznych.

Dla ścieżki długu publicznego w relacji do PKB rysują się 2 podstawowe ryzyka:

- Po pierwsze, **słabszy niż przyjęto w WPFPP może być kurs złotego**; z różnicy między przewidywanym przyrostem państwowego długu publicznego a deficytem sektora finansów publicznych (oraz z informacji nt. planowanych wpływów z prywatyzacji i wielkości transferów do OFE) można wnioskować, że rząd przy konstrukcji WPFPP założył umocnienie się kursu na koniec br. o prawie 10% w stosunku do zeszłego roku i jego stabilizację dopiero w następnych latach.
- Po drugie, **wolniejsza niż założono w WPFPP może być dynamika PKB**; według WPFPP w latach 2012-2013 ma ona wynieść, odpowiednio, 4,8 i 4,2%.

Aby ograniczyć ryzyko, że na skutek słabszego niż przyjęto w WPFPP kursu złotego dług publiczny przekroczy 55% PKB, najpóźniej w 2011 roku potrzebne byłyby dodatkowe (w porównaniu do WPFPP) oszczędności na kwotę 9-18 mld;

Aby ograniczyć ryzyko, że na skutek wolniejszego niż przyjęto w WPFPP wzrostu gospodarki dług publiczny przekroczy 55% PKB, w 2012 roku potrzebne byłyby dodatkowe oszczędności na poziomie 12-23 mld (czyli powiększenie oszczędności z 2011 roku nawet o kolejne 3-14 mld), a w 2013 roku – w wysokości 7-29 mld (czyli powiększenie oszczędności z lat 2011-2012 nawet o dalsze 17 mld).

Trzeba ponadto pamiętać, że krajowe definicje państwowego długu publicznego i deficytu sektora finansów publicznych różnią się od definicji stosowanych przez Eurostat;

- W przypadku długu najważniejszą rozbieżnością jest nieuwzględnianie w definicji krajowej długu zaciąganego przez Krajowy Fundusz Drogowy;
- W przypadku deficytu najpoważniejsze rozbieżności powodują, obok deficytu KFD, transfery do OFE (nieuwzględniane w definicji krajowej) i saldo środków europejskich (nieuwzględniane w ESA'95); te ostatnie obecnie podnosi deficyt sektora finansów publicznych według definicji krajowej w porównaniu do deficytu według ESA'95, ale skala takiego jego wpływu na deficyt mocno się zmniejszyła w 2012 r. (deficyt środków unijnych obniżył się wówczas do 2,8 mld wobec 16,2 mld w 2011 roku), a w 2013 r. w ogóle zmienił znak (w budżecie środków unijnych ma się wtedy pojawić nadwyżka w wysokości 14,3 mld); gdyby został zachowany związek między transferami do OFE i funduszem płac z br., to w 2013 roku rozbieżność między deficytem sektora finansów publicznych według definicji krajowej i ESA'95 wyniosłaby około 40 mld (gdyby zniknął deficyt z KFD) – 60 mld (gdyby deficyt KFD utrzymał się na poziomie z br.)

Potrzebne są dwa rodzaje kroków:

- a) zwiększające odsetek zatrudnionych;
- b) nie mające bezpośredniego związku ze wzrostem zatrudnienia

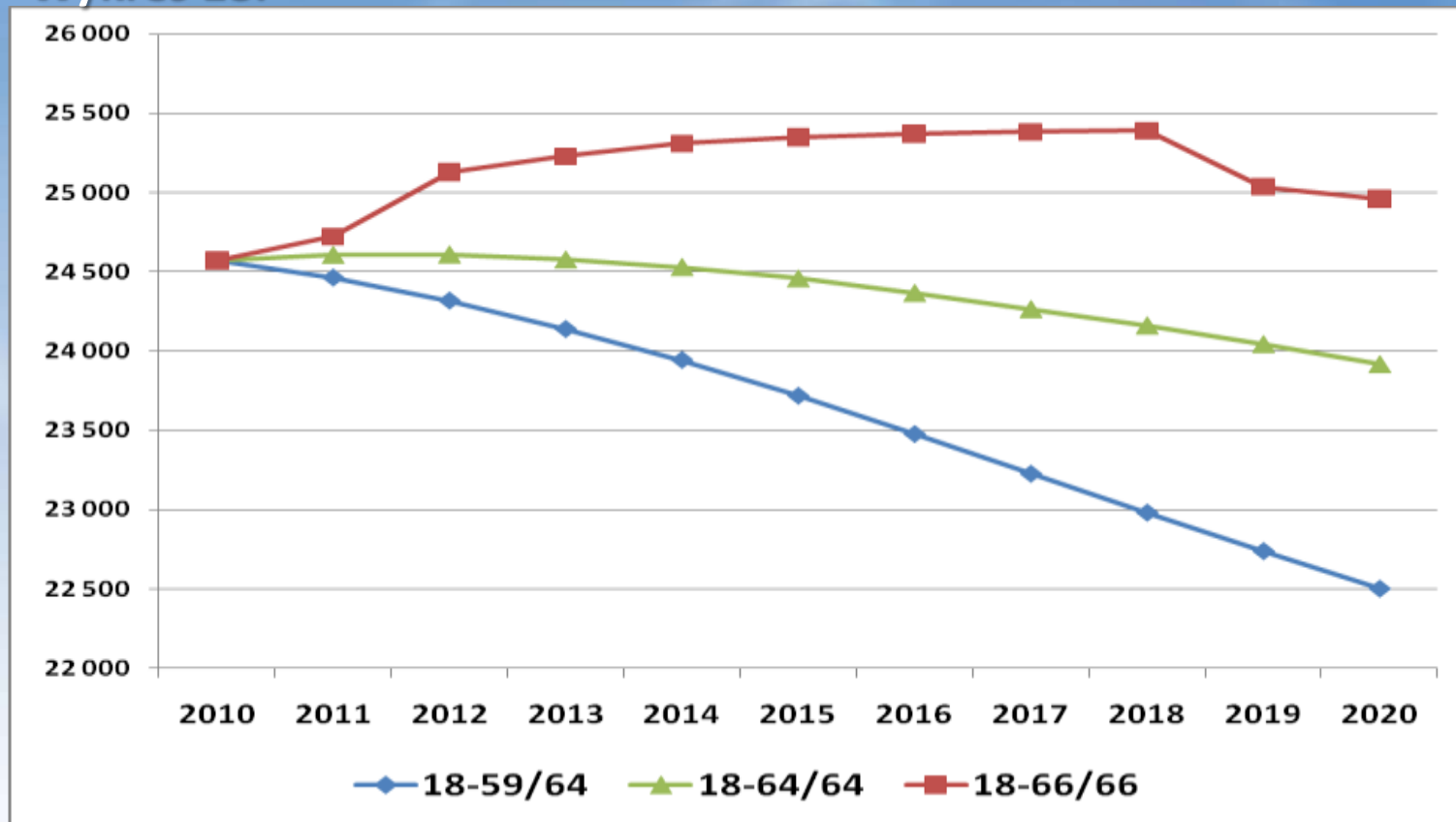
a) Działania na rzecz wzrostu odsetka zatrudnionych powinny obejmować:

- Zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn na poziomie 67 lat, a następnie powiązanie go z wydłużającą się oczekiwaną długością życia
- Ograniczenie możliwości odchodzenia z rynku pracy przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego przez pracowników służb mundurowych i górników,
- Systematyczne podwyższanie wieku uprawniającego do renty wdowiej (w połączeniu z wprowadzeniem szkoleń dla osób wcześniej nie pracujących);
- Ograniczenie kodeksowych barier w zwalnianiu pracowników zatrudnionych na czas nieokreślony, w tym likwidację 4 – letniej ochrony przed zwolnieniem osób w wieku przedemerytalnym

- Ograniczenie długości płatnego urlopu macierzyńskiego do 20 tygodni (wobec planowanego wydłużenia do 26 tygodni w 2014 r.)
- Ograniczenie długości urlopów wychowawczych i usunięcie barier hamujących rozwój instytucji dziennej opieki nad dziećmi
- Zwiększenie kontroli aktywności w poszukiwaniu zatrudnienia przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy
- Wprowadzenie zasady, że zasiłków chorobowych nie wypłaca się przez 3 pierwsze dni choroby, niezależnie od jej całkowitej długości (np. 3 dni w Irlandii, 3 dni w Wielkiej Brytanii). W 2009 roku FUS wydał na zasiłki chorobowe 6,6 mld zł, o 2/3 więcej niż w 2007 roku

W okresie najbliższych 10 lat liczba osób w obecnym wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) zmniejszy się o ponad 2 mln. Chcąc zapobiec spadkowi liczby osób w wieku produkcyjnym trzeba podwyższyć wiek emerytalny do 67 lat dla kobiet i mężczyzn.

Wykres 18.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy demograficznej ludności do 2035 roku, GUS.

Proponujemy stopniowe zwiększanie wieku emerytalnego do 67 lat w okresie 2011-2020 w następujący sposób:

- Mężczyźni: z 65 do 67 lat, a zatem o ok. 2,5 miesiąca rocznie
- Kobiety: z 60 do 67 lat, a zatem o ok. 8,5 miesiąca rocznie

Od 2020 roku wiek emerytalny powinien wzrastać proporcjonalnie do wydłużającej się oczekiwanej długości życia

Inne kraje także szybko podwyższają wiek emerytalny:

-**Belgia:** w 2009 roku wiek emerytalny kobiet podwyższono skokowo z 64 do 65 lat

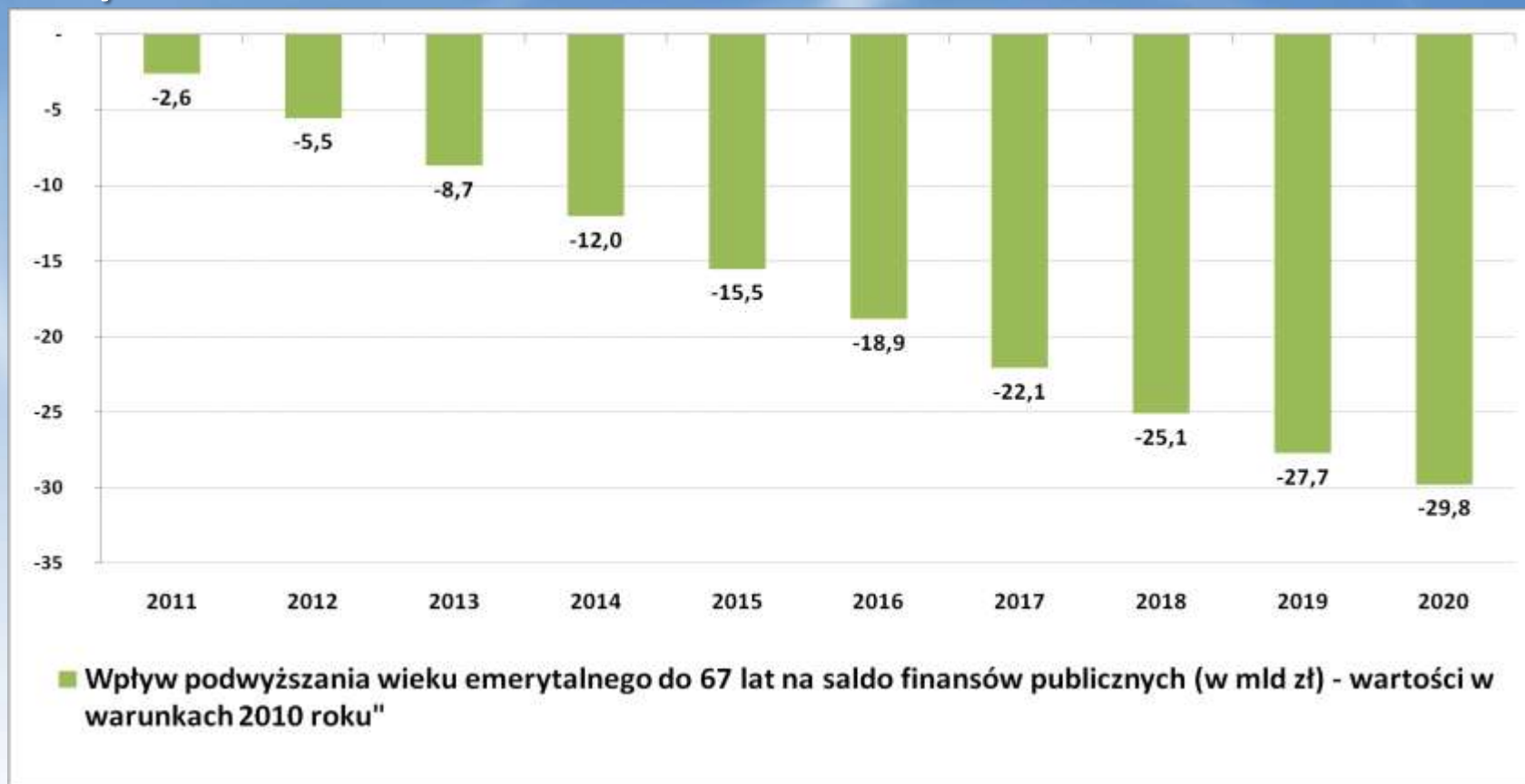
-**Grecja:** w latach 2010-2013 wiek emerytalny kobiet wzrośnie z 60 do 65 lat

- **Słowacja:** w latach 2014-2014 wiek emerytalny kobiet wzrośnie z 55 do 62 lat (o 9 miesięcy rocznie)

Stopniowe podwyższenie wieku emerytalnego do 67 lat w okresie 2011-2020 przyniosłoby znaczące korzyści dla sektora finansów publicznych

Wykres 19.

Źródło: obliczenia FOR na podstawie danych BAEL i „Zatrudnienie w Polsce 2008” (CRZL/IBS, 2010).

b) Kroki nie mające bezpośredniego związku ze wzrostem zatrudnienia powinny przewidywać:

- Objęcie największych gospodarstw PIT i podwyższenie składki płaconej przez te gospodarstwa na KRUS – **około 2-3 mld** od 2012 roku;
- Likwidację w PIT ulgi na dzieci – **ok.6 mld** (korzyści dopiero od 2012 roku);
- Likwidację w PIT ulgi internetowej – **ok. 0,4 mld zł** (korzyści dopiero od 2012 roku)

•Ograniczenie wydatków na wynagrodzenia finansowane z budżetu państwa

Dotychczas nie było faktycznej kontroli ani nad wynagrodzeniami sfery budżetowej, ani nad zatrudnieniem w sferze budżetowej. Negocjowane wskaźniki wzrostu wynagrodzeń miały się nijak do rzeczywistego wzrostu płac.

Tabela 9.

	2005	2006	2007	2008	2009
Średnioroczny wskaźnik wzrostu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej	3,0	1,5	0,0	2,3	3,9
Wskaźnik waloryzacji kwoty bazowej	3,0	1,5	0,0	2,3	2,0
Rzeczywista dynamika wynagrodzeń w sferze budżetowej	4,9	4,8	5,8	11,7	6,8
Państwowa sfera budżetowa	7,2	3,9	4,4	14,7	6,8
Samorządowa sfera budżetowa	4,1	4,9	6,4	10,7	6,9
Przeciętne zatrudnienie w sferze budżetowej (w tys.)	1578	1586	1588	1599	1633
Państwowa sfera budżetowa (w tys.)	340	348	345	349	350
Samorządowa sfera budżetowa (w tys.)	1246	1245	1243	1250	1283
Dynamika zatrudnienia w sferze budżetowej	0,5	0,4	-0,3	0,7	2,1
Państwowa sfera budżetowa	-0,7	2,4	-0,9	1,3	0,3
Samorządowa sfera budżetowa	0,8	-0,1	-0,1	0,6	2,6
Dynamika funduszu płac w sferze budżetowej	5,4	5,3	5,5	12,6	9,0
Państwowa sfera budżetowa	6,5	6,4	3,4	16,2	7,1
Samorządowa sfera budżetowa	4,9	4,9	6,3	11,3	9,7

Uwzględnienie nadchodzących zmian demograficznych w skali finansowania edukacji.

Tabela 10.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zmiana w porównaniu do 2009 roku w tys.										
przedszkole	23,4	54,8	68,9	76,6	73,8	81,7	86,1	86,3	82,2	73,8
szkoła podstawowa	-59,4	-97,9	-116,1	-119,4	-95,2	-70,0	-37,6	-7,6	15,5	28,4
gimnazjum	-57,3	-104,8	-151,3	-182,3	-211,5	-239,4	-266,3	-274,1	-263,2	-238,7
liceum	-71,7	-138,7	-195,3	-252,0	-298,8	-344,9	-375,6	-404,4	-432,1	-458,8
studia licencjackie	-34,4	-84,4	-150,2	-221,0	-286,9	-342,7	-398,9	-445,2	-490,8	-521,2
studia magisterskie	-42,6	-69,7	-89,2	-108,1	-151,2	-202,4	-242,7	-286,4	-322,8	-353,5
łącznie	-242,0	-440,7	-633,2	-806,2	-969,8	-1117,7	-1235,0	-1331,3	-1411,2	-1470,1
Zmiana w porównaniu do 2009 roku w %										
przedszkole	2,2	5,1	6,5	7,2	6,9	7,7	8,1	8,1	7,7	6,9
szkoła podstawowa	-2,6	-4,3	-5,1	-5,3	-4,2	-3,1	-1,7	-0,3	0,7	1,3
gimnazjum	-4,3	-7,9	-11,4	-13,7	-15,9	-18,0	-20,1	-20,7	-19,8	-18,0
liceum	-4,7	-9,1	-12,8	-16,6	-19,7	-22,7	-24,7	-26,6	-28,4	-30,2
studia licencjackie	-2,1	-5,1	-9,0	-13,2	-17,2	-20,5	-23,9	-26,7	-29,4	-31,2
studia magisterskie	-3,6	-5,9	-7,5	-9,1	-12,7	-17,0	-20,4	-24,1	-27,2	-29,8
łącznie	-2,7	-4,9	-7,0	-8,9	-10,7	-12,4	-13,7	-14,7	-15,6	-16,3
Odsetek danej kategorii populacji w populacji ogółem w %										
przedszkole	2,9	2,9	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
szkoła podstawowa	5,8	5,7	5,6	5,6	5,7	5,8	5,9	5,9	6,0	6,0
gimnazjum	3,3	3,2	3,1	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8	2,8	2,9
liceum	3,8	3,6	3,5	3,3	3,2	3,1	3,0	2,9	2,9	2,8
studia licencjackie	4,3	4,2	4,0	3,8	3,6	3,5	3,3	3,2	3,1	3,0
studia magisterskie	3,0	2,9	2,9	2,8	2,7	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2
łącznie	23,1	22,6	22,1	21,6	21,2	20,8	20,5	20,2	20,0	19,9

5. Przykłady reform wydatków publicznych w krajach UE

Redukcja płac w sektorze publicznym:	<p>Irlandia - 7% redukcja płac w całym sektorze publicznym oraz 15% redukcja płac pracowników na najwyższych szczeblach sektora publicznego</p> <p>Hiszpania - obniżka płac pracowników służby publicznej o 5% w 2010 i zamrożenie w 2011 oraz obniżenie płac ministrów i wyższych urzędników państwowych o 15%</p> <p>Węgry - 15% redukcja płac w sektorze publicznym oraz likwidacja bonusów i trzynastek</p> <p>Łotwa - redukcja pensji o 15% w sektorze publicznym</p> <p>Litwa - zamrożenie płac w sektorze publicznym na 2 lata</p> <p>Czechy – 4% obniżka płac w administracji publicznej</p>
Świadczenia rodzinne	<p>Hiszpania - zniesienie 2500 euro becikowego od 2011</p>
Świadczenia emerytalne	<p>Wielka Brytania – zmniejszenie indeksacji emerytur – od 2011 waloryzacja tylko o wskaźnik inflacji</p> <p>Hiszpania - zawieszenie indeksacji emerytur</p> <p>Węgry - zamrożenie emerytur w sektorze publicznym</p> <p>Czechy – brak indeksacji emerytur w 2010,</p> <p>Łotwa - obniżka emerytur o 10%, obniżka emerytur dla osób pracujących o 70%,</p> <p>Litwa - cięcie emerytur w sektorze publicznym o 11%;</p>

Źródło: "Stability and convergence programmes (or updates): 2009-2010" European Commission April 2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/programmes/2009-10_en.htm

Przykłady reform wydatków publicznych w krajach UE

Wiek emerytalny	<p>Węgry - podwyższenie wieku emerytalnego do 65 lat</p> <p>Holandia- podwyższenie wieku emerytalnego z 65 do 67 lat</p> <p>Litwa - stopniowe podnoszenie wieku emerytalnego do 65 roku życia</p> <p>Grecja - w latach 2010-2013 wiek emerytalny kobiet wzrośnie z 60 do 65 lat</p> <p>Słowacja – od 2014 wiek emerytalny kobiet będzie wzrastał z 55 do 62 lat (o 9 miesięcy rocznie)</p>
Świadczenia społeczne	<p>Wielka Brytania – likwidacja dopłat do kredytów mieszkaniowych – od 2011 zawarte wcześniej umowy objęte rynkowa stopą procentowa bez dopłaty; zmniejszenie indeksacji wszystkich świadczeń społecznych oraz ulg podatkowych - od 2011 waloryzacja tylko o wskaźnik inflacji oraz zmniejszenie socjalnych dodatków mieszkaniowych;</p> <p>Czechy – zmniejszenie zasiłku dla bezrobotnych oraz zasiłku chorobowego</p> <p>Słowacja – skrócenie czasu pobierania zasiłku dla bezrobotnych</p> <p>Węgry- zmniejszenie dodatków mieszkaniowych, maksymalny okres pobierania dodatków rodzinnych został skrócony o 3 lata, skrócenie czasu pobierania zasiłku na dzieci</p> <p>Węgry- zamrożenie na rok 2010 zasiłków rodzinnych i świadczeń socjalnych powiązanych z minimalną emeryturą</p>
Dotacje dla przedsiębiorstw	<p>Czechy - cięcia o ok. 1 mld euro subsydiów dla przedsiębiorstw</p>
Samorząd terytorialny	<p>Hiszpania - oszczędności samorządów lokalnych w wysokości 1,2 mld euro</p>

Źródło: "Stability and convergence programmes (or updates): 2009-2010" European Commission April 2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/programmes/2009-10_en.htm